

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”ja kaiken A ja O olis avoin ja luottamuksellinen yhteistyö”

Varhaiskasvatuspalvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen perhetyöllä

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

”ja kaiken A ja O olis avoin ja luottamuksellinen yhteistyö”
Varhaiskasvatuspalvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen
perhetyöllä

Melanie Kuparinen ja Katja Ojala
Sosiaalialan YAMK-tutkinto
Perhekeskeisen varhaiskasvatuksen
johtaminen ja kehittäminen
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2016

Melanie Kuparinen ja Katja Ojala

”ja kaiken A ja O olis avoin ja luottamuksellinen yhteistyö” Varhaiskasvatuspalvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen perhetyöllä

Vuosi 2016 Sivumäärä 70

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kehittää varhaiskasvatuksen perhetyön malli Etelä-Suomessa sijaitsevaan kuntaan. Varhaiskasvatuksen perhetyö ei ole uusi palvelumuoto, mutta sille ei ole luotu yksiselitteistä mallia, jota palvelua tarjoavissa kunnissa toteutettaisiin. Pidämme yhteiskunnallisella tasolla tärkeänä tuoda esiin varhaiskasvatuksen perhetyötä ja haluamme kirjata sen merkitystä osana perheiden palvelupakettia.

Teoriaosuudessa selvitämme lapsiperheiden hyvinvoinnin tilaa ja minkälainen on lapsiperheiden palvelurakenne Suomessa. Tuomme esille, mitkä lait palvelujen taustalla vaikuttavat. Tarkastelemme varhaiskasvatuksen perustehtävää sekä perhetyön teoriaa lähinnä ennalta ehkäisevän työn näkökulmasta. Selvitämme lyhyesti myös, mitä käsitteellä varhainen tukeminen tarkoitetaan.

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, joka toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmin. Kehittämistyömme taustateorianä toimii japanilaisten Ikujiro Nonakan ja Hirotaka Takeuchin kehittämä tiedonluontiteoria. Kehitimme varhaiskasvatuksen perhetyön mallia hyödyntämällä aiemmin tuotettua teoretietoa ja keräämällä kokemusellista tietoa. Tutkimusaineiston keräämisessä käytimme menetelminä teemahaastatteluja ja ryhmäkeskusteluun viittaavaa learning café -menetelmää. Teemahaastattelussa haastateltavina oli varhaiskasvatuksen perhetyön ammattilaisia ja learning café -tilaisuudessa osallistettiin yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Haastatteluista ja learning cafésta saadut aineistot analysoimme sisällönanalyysin keinoin teemoittelemalla.

Tutkimustuloksissa nousi vahvasti esille se, että varhaiskasvatuksen perhetyön tulee olla helpposti lähestyttävä matalan kynnyksen palvelu. Tuloksissa painotettiin avointa ja luottamuksellista ilmapiiriä. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen perhetyön näkökulma tulisi olla voimavara- ja ratkaisukeskeinen. Varhaiskasvatuksen perhetyön tulee käydä jatkuvaa vuoropuhelua muiden perhetyötä tarjoavien tahojen kanssa päällekkäisen työskentelyn välttämiseksi. Uutta palvelumallia luotaessa on tärkeä kiinnittää huomiota markkinointiin, jotta palvelua osataan hyödyntää osana varhaiskasvatuspalveluja.

Asiasanat: lapsiperheiden palvelut, varhaiskasvatus, perhetyö, varhainen tuki

Melanie Kuparinen and Katja Ojala

**”and the main point is open and confidential co-operation”
Supplementing the early education services with family work**

Year	2016	Pages	70
------	------	-------	----

The purpose of this thesis is to develop a model for family work in early childhood education for a municipality in Southern Finland. Family work in early childhood education is not a new service, but it does not have a simple, special model which is used in all the municipalities who offer the service. We think that it is important on a societal level that family work in early childhood education is highlighted and we want to clarify its significance as part of family services.

In the theory part of the thesis we will explain the condition of the welfare of families with children and what kind of family service structure we have here in Finland. We will also bring out which laws influence those services. We will take a look at the basic task of early childhood education and the theory of family work, mainly from the perspective of preventive work. We also briefly explain what the concept of early support means.

Our thesis is a research-development work in which we used qualitative study methods. The theory behind the development work is the knowledge-creating theory, which was created by two Japanese professors Ikujiro Nonaka and Hirotaka Takeuchi. We developed the model of family work in early childhood education by using earlier theories and by collecting experience-based knowledge. Our research methods were theme interview and learning café. In the theme interviews we interviewed professionals of family work in early childhood education and in the learning café we involved professionals of early childhood education from the partner municipality. The analysis of the collected material was conducted with content analysis by way of thematising.

The results of the study showed that family work in early childhood education must be a very accessible service. In the results an open and confidential atmosphere was emphasized. The results showed that the perspective of family work in early childhood education should be resource- and solution-oriented. Family work in early childhood education has to have continuous dialogue with other services which offer family work to avoid doing overlapping work. When a new kind of service is created, it is important to pay attention to marketing so that the service can be utilized as a part of early childhood education services.

Keywords: services for families, early childhood education, family work, early support

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimuksen tausta ja tarve	8
3	Lasten ja perheiden hyvinvointi	10
4	Lapsiperheiden palvelut osana sosiaaliturvajärjestelmää	12
4.1	Sosiaaliturvajärjestelmä ja perhepoliittiset toimet	12
4.2	Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos	14
4.3	Lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki palvelujen järjestämisen taustalla....	15
4.4	Kunnalliset palvelut lapsiperheille	16
4.5	Seurakunnan ja järjestöjen tarjoamat palvelut	17
5	Varhaiskasvatuksen perustehtävä	18
6	Varhainen tuki	20
7	Perhetyö palvelumuotona	20
7.1	Perhetyön toimintamuotoja	21
7.2	Perheen tarpeet perhetyön taustalla.....	21
7.3	Perhetyön lähtökohtia.....	22
7.4	Ennaltaehkäisevä perhetyö.....	22
7.5	Varhaiskasvatuksen perhetyö osana muita lapsiperhetyöpalveluja	23
8	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteutus	24
8.1	Tutkimuksellinen kehittämistyö laadullisen tutkimuksen menetelmin	25
8.2	Tiedonluontiteoria kehittämistyön taustalla	26
8.3	Aineiston keruu	28
8.3.1	Teemahaastattelut.....	29
8.3.2	Learning café-menetelmä	30
8.4	Aineiston analysoiminen	32
8.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
9	Tutkimustulokset perhetyön mallin pohjana	36
9.1	Varhaiskasvatuksen perhetyön lähtökohtia	37
9.1.1	Yhteistyö muiden tahojen kanssa	37
9.1.2	Toisiaan täydentävät perhetyöpalvelut	39
9.1.3	Perhetyöpalvelun markkinointi	40
9.1.4	Tuki varhaiskasvatuksen perhetyöntekijälle.....	40
9.2	Työmenetelmät ja työtavat varhaiskasvatuksen perhetyössä	41
9.2.1	Vanhemmille tukea arjen pulmatilanteisiin	42
9.2.2	Yhteistyö ja konsultointi	43
9.2.3	Voimavarakeskeisyys työtapana	44
9.2.4	Ryhmämuotoinen tuki	45
10	Johtopäätöksistä varhaiskasvatuksen perhetyön malliin.....	46
10.1	Varhaiskasvatuksen perhetyö osana muita perhepalveluja	47

10.1.1	Moniammatillinen yhteistyö palvelumuodon kehittäjänä ja hyvinvoinnin edistäjänä	48
10.1.2	Varhaiskasvatuksen perhetyö tutuksi yhteistyön kautta	48
10.1.3	Tuki varhaiskasvatuksen perhetyölle	49
10.2	Varhaiskasvatuksen perhetyö työmuotona.....	50
10.2.1	Vanhemmuuden tukeminen, moniammatillinen yhteistyö ja konsultointi	50
10.2.2	Asiakaslähtöistä ja voimavarakeskeistä matalankynnyksen palvelua ...	51
10.3	Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita	52
11	Pohdinta	53
	Lähteet	56
	Kuviot..	60
	Taulukot	61
	Liitteet.....	62

1 Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys on parantunut. Tästä huolimatta osa lapsista ja nuorista voi entistä huonommin. Tämä näkyy mm. siinä, että huostaanottojen määrä on lisääntynyt. Lapsiperheiden palvelut kuten erikoissairaanhoido, perhe- ja kasvatusneuvolat kuormittuvat lapsista ja perheistä, joiden ongelmat ovat jo kasautuneet ja monimuotoistuneet. Varhaisen tuen tehostaminen ja kehittäminen on noussut tärkeäksi osaksi nykyisiä perheiden tukipalveluja. Olennainen osa perheiden varhaista tukemista on vanhemmuuden vahvistaminen. Kansallisesti sosiaali- ja terveyspolitiikan linjauksissa on painotettu ennaltaehkäisevien tukimuotojen edistämistä siirtämällä painopistettä ehkäiseviin palveluihin. (Halme & Perälä 2014, 216.)

Hyvinvoinnin ja terveyden tutkimuslaitos on kehitellyt yhdessä eri toimijoiden kanssa varhaisen puuttumisen toiminta-ajatusta. Varhaisen puuttumisen toiminta-ajatuksen taustalla on käsitys siitä, että perheiden ongelmat ja lasten pahoinvointi tulevat esille liian myöhään. (Rönkkö & Rytönen 2010, 298.) Varhaisen puuttumisen malli on vakiintunut toimintamalli sosiaali- ja kasvatusalalla. Varhaisella puuttumisella pyritään turvaamaan sellaisten kansalaisten kasvamista, joilla näyttää olevan vaarana syrjäytyä. (Satka, Alanen, Harrikari & Pekkarinen 2011, 62-63.) Varhaisen puuttumisen mallille on tyypillistä, että ne ylittävät eri hallinnon rajat (Satka ym. 2011, 65).

Yhteiskunnalliset muutokset pakottavat alan asiantuntijat kehittämään uudenlaisia palvelurakenteita, jotta voidaan vastata perheiden muuttuneisiin avuntarpeisiin. Peruspalvelujen riittämättömyys on kuormittanut ja ruuhkauttanut erityispalvelut. Toiminnan painopistettä tulee kehittää kunnissa ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Perheiden yksi avun vastaanottamisen este saattaa olla usein leimaantumisen pelko. Tästä syystä kaivataan uudenlaisia, matalan kynnyksen toimintamalleja, jotka vastaavat perheiden tarpeisiin riittävän ajoissa ja ilman, että perhetyö on ”tulipalojen sammuttamista”. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 208.)

Olemme molemmat havainneet työssämme varhaiskasvatuksen esimiehinä yhteiskunnallisten haasteiden näkyvän myös seutukuntamme lapsiperheissä. Keskusteluissa kuntapäätäjien kanssa on tullut esille kysymys siitä, miten varhaiskasvatuspalveluissa voitaisiin tukea perheitä ennen kuin tilanne ajautuu lastensuojelun tarpeeseen. Käydyissä keskusteluissa todettiin, että varhaiskasvatuksen työntekijät ovat kosketuksissa suureen määrään kunnan lapsiperheitä ja tätä kautta avun hakeminen ja saaminen varhaiskasvatuspalveluiden piiristä voisi olla perheille luontevampaa kuin hakea apua joltain ”ulkopuoliselta” instanssilta.

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa tarkastelemme varhaiskasvatuksen perustehtävää sekä perhetyön teoriaa etenkin ennalta ehkäisevän perhetyön näkökulmasta. Selvitämme myös, mitä käsitteellä varhainen tukeminen oikeastaan tarkoitetaan. Selvitämme lyhyesti, minkälaisia lapsiperheiden palveluita on tarjolla ja mitkä lait palvelujen taustalla vaikuttavat. Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka päämääränä on tuottaa varhaiskasvatuksen perhetyön malli yhteistyökuntaan.

Opinnäytetyömme rakentuu eri tutkimuksellisen vaiheiden kautta. Kerromme aluksi työmme tutkimuksemme taustaa ja tarvetta ja avaamme tutkimuksemme kannalta olevia avainkäsitteitä. Avainkäsitteiden avaamisen jälkeen kuvaamme tutkimuksemme menetelmällistä puolta ja siihen liittyvää prosessia. Lopuksi esittelemme tutkimuksemme tulokset sekä niistä syntyneet johtopäätökset. Käymme tutkimuksemme tulosten johtopäätösten ja teorian tiedon vuoropuhelua. Johtopäätöksissä vastaamme tutkimuskysymyksiin ja esittelemme kehittävän tutkimuksemme myötä koottuja keskeisiä näkökulmia siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyön työmallin käynnistämisessä ja kehittämisessä olisi hyvä ottaa huomioon. Opinnäytetyömme lopuksi käymme pohdintaa varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja tutkimuksemme myötä aiheeseen liittyvistä ajatuksista.

2 Tutkimuksen tausta ja tarve

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos keräsi Lapsiperhekyselyssä vuonna 2012 perheiden hyvinvointiin liittyvää tietoa ja samalla tietoa perheiden kokemuksista palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävyydestä. Kyselyyn vastasi 2956 vastaajaa, jotka olivat pikkulapsiperheiden vanhempia. (Perälä, Halme & Kanste 2014, 229.) Kyselyn perusteella vanhemmat kokivat pääasiassa peruspalveluiden (mm. neuvola, päivähoito, kouluterveydenhoito) saatavuuden hyväksi. Suurin osa vanhemmista koki saaneensa tarvittaessa myös riittävästi tukea peruspalveluista. Kohdennetuista palveluista, joihin luetaan mm. perheneuvolat, lastensuojelu ja oppilashuollon psykologipalvelut, oli vanhemmilla puolestaan hieman toisenlainen kokemus. Jopa yli kolmanneksella vastanneista oli kokemus siitä, että kohdennetuista palveluista saatu tuki ei ollut odotuksia vastaavaa tai tukea ei oltu saatu ollenkaan. Myös kohdennettujen palvelujen saatavuuteen oltiin tyytymättömiä. Kyselyn tulosten perusteella voitiin havaita, että palvelujen saatavuudella ja riittäväällä tuella on vahva yhteys. Palvelusta saatava tuki on riittävämpää, kun palvelu on helposti saatavilla. (Perälä ym. 2014, 232-233.)

Nykypäivän arjen vaatimukset ovat lisänneet perheiden palvelutarpeita ja perheillä on hyvin paljon odotuksia palveluilta. Näyttäisi siltä, että tarjolla olevat palvelut eivät tällä hetkellä vastaa perheiden tarpeisiin. Palveluiden piiriin voi olla hankala päästä, pääseminen voi kestää kauan tai vanhemmilla ei yksinkertaisesti ole tietoa, mitä palveluja olisi saatavilla. Edellä mainittujen syiden vuoksi palveluihin hakeutuminen ja tuen saaminen on tullut vaikeammaksi.

Kohdennettuja palveluja on vaikea saada ja kuntien on kehitettävä uudenlaisia palvelumalleja, jotta ne voivat vastata palvelutarpeeseen ja pystyvät tarjoamaan laadukkaita palveluja. Hyvin toimiva ja kaikkien saatavilla oleva palveluverkosto edistää ja ylläpitää lapsiperheiden hyvinvointia. (Perälä ym. 2014, 237-238.)

Eräässä Etelä-Suomessa sijaitsevassa kunnassa aloitettiin uutena palveluna varhaiskasvatuksen perheohjaus. Kuntaan palkattiin määräaikainen lastentarhanopettaja, jonka tehtäväkuvaan varhaiskasvatuksen perheohjaus sisällytettiin. Olimme käyneet jo ennen tämän uuden palvelun alkamista esittelemässä kyseiseen kuntaan ajatuksiamme varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja ilmaisseet olevamme valmiita yhteistyöhön toimintamallin kehittämiseen liittyen. Toiminnan alettua nousikin esiin tarve selvittää, mihin varhaiskasvatuksen perheohjaus sijoittuu perheiden palvelurakenteessa. Lisäksi palvelumallia luotaessa koettiin hyväksi tarkentaa, mitä tulisi ottaa huomioon uutta toimintamallia luotaessa ja mitä varhaiskasvatuksen perhetyön tulisi oikeastaan olla.

Kartoitimme opinnäytetyöprosessimme alussa muiden perhepalveluja tuottavien toimijoiden näkemyksiä ja toiveita siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö voisi olla ja miten työmalli sijoittuisi osaksi muiden perheille palveluja tuottavien tahojen palvelujärjestelmää. Varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavan kuntayhtymän perhepalveluita järjestävien tahojen kanssa käydyissä keskusteluissa pohdittiin, voivatko nämä kaksi perhetyön palvelua tarjoavaa tahoja toimia ristiriidassa tai tehdä päällekkäistä työtä perheissä. Näiden keskustelujen pohjalta on noussut tarve selkiyttää varhaiskasvatuksen perhetyön asemaa perheiden palveluverkostossa ja pohtia perhetyön työmenetelmiä. Sovimme yhteistyökunnan sivistystoimenjohtajan kanssa, että lähdemme kehittämään varhaiskasvatuksen perheohjauksen mallia. Kunnan edustaja toivoi heti yhteistyömme alussa, että kunnan anonymiteetti säilyisi opinnäytetyössämme, joten siksi käytämme kunnasta vain nimitystä kunta tai yhteistyökunta.

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka tavoitteena on varhaiskasvatuksen perheohjauksen mallin luominen yhteistyökuntaan. Toikon ja Rantasen (2009) mukaan kehittämistyössä sovelletaan usein tutkimuksen kautta saatua tietoa ja näin voidaan puhua tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa yhdistetään konkreettinen kehittämistyö sekä tutkimuksellinen lähestymistapa. Käytännön toiminnot ja rakenteet ovat keskeisiä luotaessa kysymyksiä, joiden avulla tuotetaan tietoa. Tiedon tuottaminen tapahtuu aidoissa toimintaympäristöissä ja apuna käytetään tutkimuksellisia asettel-mia ja menetelmiä. (Toikko & Rantanen 2009, 21-22.)

Reijosen (2005,9) mukaan perhetyön toimintatapoja ja erilaisia menetelmiä on kehitetty ympäri maamme toisistaan tietämättä ja kokemuksia vaihtamatta. Näin ollen käytänteet per-

hetyössä ovat olleet melkoisen kirjavina. Perhetyö käsitteenä on edelleen mielestämme hieman hajanainen, joten pidämme myös yhteiskunnallisella tasolla tärkeänä tuoda esiin varhaiskasvatuksen perhetyötä ja kirkastaa sen merkitystä osana perheiden palvelupalettia.

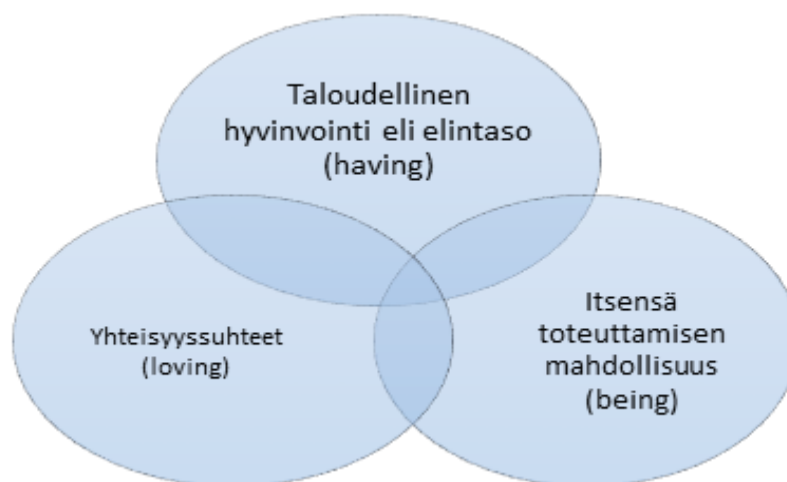
Varhaiskasvatuksen perhetyö ei ole uutta maassamme ja palvelua on ollut tarjolla monessa kunnassa jo useita vuosia. Näin ollen maassamme on arvokasta kokemuksellista tietoa varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Lähdemme kehittämään varhaiskasvatuksen perhetyön mallia hyödyntämällä aiemmin tuotetun teorian tiedon lisäksi kokemuksellista tietoutta erilaisin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Haastattelemme kolmea eri puolella Suomea toimivaa varhaiskasvatuksen perhetyöntekijää, jotta saamme hieman erilaisia näkökulmia kehittämistyöhömme. Haastattelumenetelmänä käytämme teemahaastattelua, jotta saamme vastauksia juuri niihin teemoihin, joita olemme kehittämässä. Pidämme tärkeänä, että myös yhteistyökuntamme varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemykset tulevat esille varhaiskasvatuksen perhetyön mallia luotaessa. Käytämme aineiston keruumenetelmänä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemusten ja ajatusten esille tuomiseen ryhmäkeskusteluun viittaavaa learning café -menetelmää. Kerromme myöhemmissä luvuissa tarkemmin opinnäytetyössämme käyttämästämme tutkimusmenetelmästä ja siihen liittyvästä tutkimusprosessista.

Etsimme opinnäytetyössämme vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäiseksi pidämme tärkeänä tutkia, miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita perhepalveluja ja mitä uutta palvelumallia käynnistäessä tulisi erityisesti ottaa huomioon. Toiseksi haluamme selvittää, millä menetelmillä ja työtapoilla varhaiskasvatuksen perhetyössä vastataan parhaiten perheiden tarpeisiin.

3 Lasten ja perheiden hyvinvointi

Hyvinvoinnin kolme pääulottuvuutta muodostuu elinoloista, maailmaan orientoitumisesta ja yhteisyysuhteista. Erik Allard (1976, 32) on kiteyttänyt nämä ulottuvuudet termeihin having, loving ja being (kuvio 1). Ensimmäinen ulottuvuus, elinolot (having), sisältää ihmisen terveyden, asumisen, toimeentulon, koulutuksen ja työllisyyden. Jotta ihminen voi elää, hän tarvitsee ruokaa, juomaa, suojaa ja erilaisia taitoja. Elinoloja voi kuvata resursseiksi, joita voi mitata ja ne ovat jotain, jota meillä on. Perheissä vanhemmat määrittävät pitkälti lasten elinolot. (Allardt 1976, 39-41.) Yhteisyysuhteet (loving) viittaavat ihmisen erilaisiin suhteisiin eli siihen, että ihminen tarvitsee toisia ihmisiä. Lapsuudessa läheissuhteet ovat erityisen tärkeitä, mutta ne ovat olennaisia kaiken ikäisille. (Allardt 1976, 42.) Kolmas ulottuvuus on maailmaan orientoituminen, josta käytetään myös nimitystä itsensä toteuttaminen (being). Itsensä toteuttaminen on osallistumista erilaisiin elämää koskeviin toimiin ja päätöksiin. Ihmi-

sellä on tarve kuulua yhteisöön ja saada kokemus osallisuudesta. Osallisuus on sitä, että ihminen toimii yhteisön jäsenenä omana itsenään ja tulee kuulluksi ja nähdyksi. (Allardt 1976, 46-47.)

Kuvio 1: Hyvinvoinnin osatekijät (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 22)

Lasten hyvinvointiin vaikuttavat yleisellä tasolla väestörakenne ja elinolot, elinympäristö, vanhemmuus ja kuntarakenne. Terveys, elämäntavat ja elämänhallinta kuvaavat hyvinvoinnin ilmenemistä. Palvelujärjestelmän toimivuus ja harrastusmahdollisuuksien tarjonta ovat hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Edellä mainittujen tekijöiden vaikutuksia voidaan seurata tilastojen ja tutkimusten avulla. Esimerkiksi elämänhallinnan seurannassa käytetään kouluterveyskyselyä, jossa kysytään lapsilta kiusaamisesta, avun saamisesta sekä koulunkäynnin sujumisesta. (Vornanen 2001, 33-34.)

Talouslama 1990-luvun alussa sai aikaan sen, että lapsiperheiden suhteellinen köyhyys on kasvanut Suomessa. Perheille suunnattuja taloudellisia tukia leikattiin ja muut yhteiskunnalliset pyrkimykset ovat ohittaneet lapsiperheiden sosiaaliturvan kehittämisen. (Hämäläinen 2010, 237-238.) On tutkittu, että lapsuuden elinolot vaikuttavat ihmisen myöhempään hyvinvointiin. Vaikka erilaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että hyvinvointiin liittyvä pahoinvointi periytyisi, on tärkeä muistaa, että sekä kodin että yhteiskunnan arvoilla ja asenteilla on vaikutusta asiaan. Lapsuudessa havaittaviin merkkeihin pahoinvoinnista on kiinnitettävä huomiota ajoissa. Hyvinvoinnin tukeminen on aloitettava mahdollisimman varhain, ennen kuin oireet pahenevat. Valitettavasti palvelujärjestelmämme alkaa toimimaan usein vasta sitten, kun ongelmat ovat kasvaneet ja palvelujen järjestämisessä ei huomioida kokonaisuutena yksilön ja perheen tilannetta. (Paananen & Gissler 2014, 212-214.)

4 Lapsiperheiden palvelut osana sosiaaliturvajärjestelmää

Kerromme tässä luvussa Suomen sosiaaliturvajärjestelmästä ja perhepoliittisista tukitoimista painottaen muita kuin taloudellisia tukitoimia. Esittelemme tärkeimmät lapsiperheiden palveluja ja lapsen asemaa turvaavat lait, jotka ovat lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki. Valta-kunnallisesti on meneillään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos, jonka lapsi- ja perhepalveluiden linjaukset tulee myös ottaa huomioon palvelurakennetta esiteltäessä. Julkisten palvelujen lisäksi järjestöillä ja yhdistyksillä on tarjolla perheille erilaisia palvelumalleja, joista kerromme luvun päätteeksi.

4.1 Sosiaaliturvajärjestelmä ja perhepoliittiset toimet

Sosiaaliturvajärjestelmä on luotu vahvistamaan ihmisten sosiaalista turvallisuutta. Sosiaalisella turvallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi toimeentuloturvaa, turvallisia elin- ja kasvuolosuhteita, kokemusta hyvinvoinnista ja ihmisarvoa. Suomessa ja muualla Pohjoismaissa sosiaaliturvajärjestelmällä tarkoitetaan tulonsiirtoja (avustukset, sosiaalivakuutus) ja sosiaalihuoltoa sekä instituutioita, jotka tuottavat ja hallinnoivat sosiaalihuoltoa. Nykyisin sosiaalihuollosta käytetään mielellään termiä sosiaalipalvelut, koska palvelut halutaan kuvata enemmän arkielämää helpottavina palveluina kuin ongelmien hoitamisena. (Poutanen 2010, 179-180.)

Sosiaalipalveluista suuri osa koskettaa perheiden huolenpito- ja kasvatustehtävää, perhe-elämän ja työn yhteensovittamista sekä perhettä instituutiona. Perhepolitiikalla pyritään vaikuttamaan perheiden arjen haasteisiin, ongelmiin ja kriiseihin. (Poutanen 2010, 232-233.)

Yhteiskunta tukee perheitä erilaisten etuuksien ja palveluiden kautta. Perhepoliittisen järjestelmän lähtökohta on pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli. Hyvinvointivaltiomallilla tarkoitetaan sitä, että väestön hyvinvoinnista on suuri vastuu julkisella vallalla. Lapsiperheiden hyvinvointia edistetään perhepoliittisten toimien kautta. (Poutanen 2010, 234-235.)

Perhepolitiikan linjauksista Suomessa vastaa sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. Ministeriöiden vastuulla on lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvoinnin ylläpitäminen ja kehittäminen. Turvallisen kasvuympäristön luominen lapsille ja vanhempien aineellisten ja henkisten mahdollisuuksien turvaaminen perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen ovat suomalaisen perhepolitiikan tavoite. Viime vuosina on painotettu työn ja perheen yhteensovittamista, lapsiperheiden toimeentulon turvaamista ja isyyden vahvistamista. Perhepoliittiset tukitoimet voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: taloudellinen tuki, perheille tarjottavat palvelut ja perhevapaat. Eniten lapsiperheitä tuetaan lapsilisien ja päivähoiton kautta. Lapsiperheiden jokapäiväiseen elämään vaikuttaa perhepolitiikan lisäksi

myös ympäristö-, asunto-, koulutus-, työllisyyspolitiikan ratkaisut. (Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa 2013, 6.)

Suomen perhepoliittinen järjestelmä on monipuolinen ja laaja. Yhteiskunta tukee perheitä erilaisten etuuksien ja palveluiden muodossa ja nämä toimet ovat osana eri tavoin lasten, nuorten ja perheiden elämässä. Tukimuotoja voidaan ryhmitellä eri tavoilla. Luetteloimalla tuista ja palveluista ei saa niiden todellista kuvaa, mutta luettelo auttaa hahmottamaan, mitä kaikkia tuen muotoja Suomessa on tarjolla. (Hämäläinen 2010, 234-237.) Perhepoliittisia tukia voidaan ryhmitellä taulukon 1. mukaisesti.

<p><u>Suora taloudellinen tuki perheille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - äitiysavustus - lapsilisä - elatustuki - asumisen tukeminen - toimeentulotuki - verotuksen kautta annettava tuki
<p><u>Perhevapaajärjestelmä</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vanhempainvapaat ja vanhempainrahat - äitiysvapaa ja äitiysraha - isyysvapaa ja isyysraha - hoitovapaat
<p><u>Pienten lasten hoidon järjestäminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnan järjestämä päivähoito - yksityinen hoitaja ja yksityisen hoidon tuki - lasten kotihoidon tuki - osittainen hoitovapaa ja osittainen hoitoraha
<p><u>Lastensuojelu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ehkäisevät toimet - avohuollon palvelut - avohuollon tukitoimet - huostaanotto ja sijaishuolto
<p><u>Lasten ja lapsiperheiden terveydenhuolto</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - äitiysneuvolat - lastenneuvolat - kouluterveydenhuolto

<ul style="list-style-type: none"> - lasten sairaanhoito - lasten hammashoito - lasten mielenterveyspalvelut - kasvatus- ja perheneuvonta
<p><u>Vammaisen lapsen ja perheen palvelut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - erityispalvelut - tukipalvelut
<p>Adoptioneuvonta</p>

Taulukko 1: Perhepoliittiset tuet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013)

4.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos

Valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysalan palvelujen järjestäminen on ikään kuin käymistilassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen (jatkossa sote-uudistus) johdosta. Hallitus on päättänyt, että sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 18 maakunnalle. Sote-uudistuksen tavoitteena on palveluiden saatavuuden ja yhdenvertaisuuden parantaminen, ihmisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen sekä kustannusten hillitseminen. Uudistuksessa painotetaan palvelujen oikea-aikaisuutta, vaikuttavuutta sekä tehokkuutta. Sote-uudistuksen myötä asiakkaiden valinnanvapautta lisätään ja näin pyritään vaikuttamaan positiivisesti peruspalveluiden saatavuuteen. (Hallitus päätti sote-uudistuksen jatkosta ja itsehallintoalueista, 2015.)

Juha Sipilän hallituksen yksi kärkihankkeita on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut kehitetään asiakaslähtöiseksi palvelukokonaisuudeksi tulevaisuudessa. Muutosohjelmassa palveluja siirretään ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon. Ohjelman strategisena tavoitteena on hyvinvointi ja terveys ja että suomalaiset ja kokevat pärjäävänsä erilaisissa elämäntilanteissa ja voivat paremmin. Lisäksi ihmisen tulee kokea voivansa vaikuttaa, ottaa vastuuta ja tehdä valintoja. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistuminen on tärkeänä tavoitteena hankkeessa. Hallitus on käynnistänyt 26 hallitusohjelman kärkihanketta strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksi näistä kärkihankkeista on lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, 2016.)

4.3 Lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki palvelujen järjestämisen taustalla

Perhetyötä säätelevää lakia ei varsinaisesti ole Suomessa, mutta sosiaalialan lait ja asetukset säätelevät toimintaa ja vaikuttavat perhetyön toteuttamiseen (Järvinen, Veistilä & Taajamo 2012, 49). Lapsen asemaa Suomessa turvaa lastensuojelulaki, jonka tarkoitus on varmistaa lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön ja erityiseen suojeluun lapsen kasvun ja kehityksen ollessa vaarassa (Lastensuojelulaki 1§, 13.4.2007/417). Kaikessa yhteiskunnallisessa ja lasta koskevassa päätöksenteossa lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi näkökulmaksi. Tämä määritellään lastensuojelulaissa sekä lapsen oikeuksien sopimuksissa. (Hämäläinen 2010, 310.) Lastensuojelussa tavoitteena on ehkäistä lapsen ja perheen ongelmia ja painotetaan riittävän varhaista puuttumista havaittuihin ongelmiin. Lapsen etu on aina keskiössä toteutettaessa lastensuojelun toimenpiteitä. (Lastensuojelulaki 4§, 13.4.2007/417.)

Lastensuojelulaissa korostetaan, että ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä järjestetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisessa laajuudessa jo silloin, kun lapsi ei vielä ole lastensuojelun asiakkaana. Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden avulla edistetään ja turvataan lasten kehitystä, kasvua ja hyvinvointia ja tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua voidaan toteuttaa peruspalvelujen piirissä, kuten päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki 11§, 13.4.2007/417.)

Lapsen ensisijainen kasvatusvastuu on vanhemmilla ja huoltajilla, mutta lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen vaikuttavat kaikki ympäristöt, joissa lapsi toimii (esim. päivähoito, koulu, muu lähiympäristö). Lastensuojelulaissa korostetaan, että lasten kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea vanhempia ja huoltajia ja tarjota perheelle apua riittävän varhain. Lastensuojelu tulee nähdä koko yhteiskuntaa koskettavana tehtävänä eikä pelkästään lastensuojeluviranomaisten toimintana. (Lastensuojelun käsikirja, 2016.) Hämäläinen (2010, 310) kuvaa hyvinvointijärjestelmää koneistoksi, jonka tehtävä on sekä ehkäistä että korjata lasten ongelmia. Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu ajatus sekä varhaisesta puuttumisesta ja ongelmien ehkäisemisestä että jo olemassa olevien ongelmien korjaamisesta.

Lastensuojelulain lisäksi sosiaalihuoltolaissa turvataan lasten ja perheiden oikeus sosiaalipalveluihin. Sosiaalihuoltolaki uudistui vuonna 2014. Sosiaalihuoltolaissa määritellään linjaukset, joiden mukaan kuntien tulee järjestää sosiaalihuolto. Laissa määritellään myös, että lapsen ja hänen perheensä tulee saada lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut tarvittavassa laajuudessa ja välittömästi tarpeen ilmetessä. Lain mukaan sosiaalihuollon tarkoitus on hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen. (Sosiaalihuoltolaki 1§, 30.12.2014/1301.) Kunnat järjestävät lain määrittelemät palvelut, joi-

den rahoittamista valtio tukee maksamalla valtionosuuksia. Valtionosuuden määrään vaikuttaa kunnan väestön ikärakenne, alaikäisten lasten sekä vanhusten lukumäärä ja kunnan työttömyysaste. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 29.)

Sosiaalihuollon tarkoitus on pyrkiä edistämään ja ylläpitämään yksilön, perheiden sekä yhteisöjen toimintakykyä ja turvallisuutta arkielämässä. Sosiaalihuolto käsittää sosiaaliavustukset, -palvelut ja toimeentulotuen. Laki määrittelee palvelut, joita kuntien tulee järjestää kunnallisesti lakisääteisessä muodossa. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 28.) Lain määrittelemiä palveluja ovat mm. sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kasvatusta ja vanheneuvonta sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta. Sosiaalipalveluja tulee järjestää esimerkiksi tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, taloudellisen tuen tarpeeseen ja lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 11§, 14§ 30.12.2011/1301.) Sosiaalipalvelujen tulee tukea lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevia henkilöitä (Sosiaalihuoltolaki 13§, 30.12.2014/1301)

Kunta voi järjestää sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut monella eri tavalla. Kunta voi tuottaa palvelut omana toimintana, yhteistyössä jonkun toisen kunnan kanssa tai olemalla jäsenenä palveluita tuottavassa kuntayhtymässä. Kunta voi myös ostaa palvelut toiselta kunnalta, kuntayhtymältä, järjestöltä tai yksityiseltä palveluntuottajalta. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 30.)

4.4 Kunnalliset palvelut lapsiperheille

Lapsiperheitä tukevia tahoja on monia. Palvelujen sisällöt saattavat erota paljonkin toisistaan. Äitiys- ja lastenneuvolassa on tärkeä rooli perheiden tukemisessa. Lastenneuvola tarjoaa perhekohtaisen tuen lisäksi ryhmämuotoista tukea ja ohjausta mm. perhe- ja äitiysvalmennusta. Palvelut äitiys- ja lastenneuvoloissa ovat maksuttomia. Neuvola saattaa tarjota osissa kunnissa myös perhetyötä, jonka tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja perheiden arjen hallintaa alle kouluikäisten lasten perheissä. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2014, 29.)

Perusterveydenhuollon psykologit (neuvolapsykologit) tarjoavat myös lapsiperheille tukea. He tekevät usein yhteistyötä neuvolan kanssa ja ovat mukana mm. arvioimassa ja tukemassa lapsen kehityksellisiä tarpeita ja sekä tukemassa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Myös kouluissa tehdään oppilashuollon kautta ennaltaehkäisevää perhetyötä. Lähes kaikissa kouluissa toimii oppilashuoltoryhmä, joka toimii tarvittaessa sekä oppilaan että hänen perheensä tukena. (Vilen ym. 2014, 30- 32.)

Kasvatus- ja perheneuvola tarjoaa tukea perheille eri elämän vaiheissa. Kasvatus- ja perheneuvolaan perheet ovat yhteydessä, kun perheessä on syntynyt ongelmatilanteita, joihin perhe tarvitsee ulkopuolista apua. Kasvatus- ja perheneuvolassa työskentelee monia ammattiryhmiä, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijä, psykologi ja puheterapeutti. Palvelut vaihtelevat hieman eri kunnittain. (Vilen ym. 2014, 30- 32.) Perheneuvola on perheille ilmainen palvelu, joka toimii matalan kynnyksen periaatteella ja sen tavoitteena on auttaa perheitä arjen haasteissa. Perhe voi oma-aloitteisesti ottaa yhteyttä perheneuvolaan, mutta palveluun ohjautaan usein päiväkodin, koulun tai lastensuojelun kautta. Yhteydenoton syynä voi olla esimerkiksi huoli lapsen käyttäytymisessä, vanhemmuuteen liittyvä problematiikka tai erilaiset muutokset lapsen elämässä tai perhetilanteessa. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 85-86.)

Perheitä tukee tarvittaessa myös lapsiperheiden kotipalvelu, joka on lakisääteistä palvelua. Kotipalvelu on käytännönläheistä konkreettista palvelua perheen arjen tukemiseksi. Palveluista peritään yleensä perheen tulotilanteesta riippuen maksua. (Vilen ym. 2014, 30- 32.) Lapsiperheiden kotipalvelulla apu suunnataan lasten hoitoon ja kasvatukseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon ja asumiseen. Lapsiperheiden kotipalvelua täydentää usein kunnassa perhetyö, jolla pyritään ehkäisemään lastensuojelun asiakkuutta. Perhetyön tavoitteena on perheen tukeminen äkillisissä tilanteissa. Perhetyöllä vahvistetaan vanhemmuutta, annetaan henkistä tukea ja ohjausta aitoon vanhemmuuteen sekä joissain perheissä tuetaan kouluikäisen lapsen mukanaan tuomia haasteita perheeseen. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 85-86.) Perhetyöstä kerromme tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat myös perheille tukea. Yksi varhaiskasvatuksen tukimuoto on päivähoito eri muodoissaan kuten avoimet päiväkodit, erilaiset perhekerhot ja puistotoiminta. Varhaiskasvatuksen tärkeä lähtökohta perhetyölle on kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuksen piirissä voi toimia myös perhetyöntekijä. (Vilen ym. 2014, 30-32.)

4.5 Seurakunnan ja järjestöjen tarjoamat palvelut

Seurakunnat tarjoavat lapsiperheille monenlaisia palveluja. Evankelis-luterilaisen seurakunnan näkemyksen mukaan kirkon perhetyö on toimintaa, jolla vahvistetaan muun muassa perheiden jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa, kasvua ihmisenä sekä hengellistä elämää. (Minäkö perhetyöntekijä 2009, 7.) Myös kirkko painottaa perhetyössään kasvatuskumppanuuden merkitystä. Sen tavoitteena on toteuttaa vanhemman kasvatuskumppanuutta myönteisessä ilmapiirissä (Minäkö perhetyöntekijä 2009, 17).

Ehkä yleisimmin tunnettu seurakunnan varhaiskasvatuspalvelu on päiväkerhotyö. Seurakuntien avoimen varhaiskasvatuksen perhekerhot ovat tärkeitä kokoontumispaikkoja lapsille ja perheille. Seurakuntien palvelujen tavoitteena on lasten ja perheiden hyvinvoinnin sekä lapsen

kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen. Seurakuntien avoimien palvelujen avulla tarjotaan vanhemmille mahdollisuus vertaistukeen esimerkiksi parisuhteeseen tai lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. (Avoimet varhaiskasvatuspalvelut -verkostoissa ja lähellä perhettä 2016.)

Järjestöt täydentävät julkisen sektorin palveluita monenlaisilla palvelumalleilla. Järjestöt tarjoavat esimerkiksi perhetyötä eri muodoissa kohdennettuna joko koko perheelle tai tietylle perheenjäsenelle, esimerkiksi vauvaperhetyönä. (Uusimäki 2005, 17.) Lapsiperheiden etujärjestöinä toimivilla perhepoliittisilla ja lasten hyvinvointia edustavilla järjestöillä on tärkeä rooli perheiden asemaan vaikuttavissa lainsäädäntökysymyksissä. Järjestöjen työssä painotetaan niiden omaa ideologiaa ja peruseriaatteita. Ne tarjoavat sekä ennalta ehkäisevää että korjaavaa työtä. Matalan kynnyksen tuen tarjoaminen painottuu järjestötyössä, mutta järjestöt tarjoavat myös raskaampia perhetyön muotoja kuten esimerkiksi sijaishuollon palveluja moniongelmaisille perheille. Perhetyötä tarjotaan kotiin annettuna toimintana, mutta myös erilaisina ryhmä-, leiri- ja virkistystoimintoina. Järjestöjen työntekijät ovat usein vapaaehtoistyöntekijöitä. (Uusimäki 2005, 152-153.)

5 Varhaiskasvatuksen perustehtävä

Päivähoito irrotettiin sosiaalihuoltolain kokonaisuudesta ja päivähoitopalvelut siirtyivät vuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Päivähoitoa koskevan lain säädöksiä alettiin uudistaa opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän toimesta ja oltiin matkalla kohti varhaiskasvatustalain. (Kekkonen 2014, 259.) Laki lasten päivähoitolaista muuttui varhaiskasvatustalain 1.8.2015, jolloin astui voimaan ensimmäinen vaihe lain uudistuksesta. Varhaiskasvatustalain uudistettiin vaiheittain ja toinen vaihe astui voimaan 1.8.2016. (Lahtinen 2016.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jonka tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista ja edistää lasten iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, hyvinvointia ja terveyttä. Varhaiskasvatuksen ajatellaan usein keskittyvän vain lapseen, mutta lain mukaan tavoitteena on myös toimia yhteistyössä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen ja vanhempien tai muun huoltajan välisellä yhteistyöllä turvataan lapsen tasapainoinen kehitys ja toimitaan hänen hyvinvointinsa parhaaksi. Varhaiskasvatuksen tulee lain mukaan tukea vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustalain 1-2§.)

Jotta lapsen kehitystä voidaan tukea ja lapsesta voidaan saada kokonaisvaltainen näkemys, on tehtävä verkostotyötä. Verkostotyö kuuluu varhaiskasvatuksen perustoimintatapoihin. Pedagogiikka ja kasvatus liittyvät voimakkaasti toisiinsa. Hoiva, eli tapa jolla lasta hoidetaan

lämpimässä vuorovaikutuksessa, ja lapsen perustarpeista huolehtiminen liittyvät lapsen hoitoon. Varhaiskasvatuksen perustehtävät liittyvät toisiinsa lapsen ja perheen tilanteen mukaan vaihdellen, eikä niitä voida erottaa toisistaan. (Koivunen 2009, 11-17.)

Varhaiskasvatuksen asiakas nähdään perinteisesti lapsena, mutta entistä enemmän on perustellumpaa nähdä asiakkaan koko perhesysteemi, jossa lapsen kasvun ja tukemisen avainasemassa olevat lapsen vanhemmat. Näin ollen varhaiskasvatuksen asiakkaina ovat sekä lapset että heidän vanhempansa. Julkisissa keskusteluissa tulee usein esille vanhempien vaikeudet lastensa kasvatuksellisissa asioissa, joka luo osaltaan haasteita varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tämän myötä tarve perheiden tukemiselle ja siihen liittyville työvälineille varhaiskasvatuksessa korostuu. (Keskinen & Varjonen 2004, 8-9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 8) mukaan varhaiskasvatus on tärkeä yhteiskunnallinen palvelu, jolla on useita tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuspalvelun tulee olla lasten syrjäytymistä ehkäisevä ja tasa-arvoa edistävä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot lisäävät lasten mahdollisuuksia osallisuuteen sekä aktiiviseen toimijuuteen yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen tulee myös tukea huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista on päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus. Lisäksi varhaiskasvatusta järjestetään perhepäivähoitona, joka on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää perhepäivähoitajan tai lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoitona. Muunlaisen varhaiskasvatustoiminnan painopisteet ja toteutus vaihtelevat järjestäjän päätösten mukaan. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi leikki puisto- tai kerhotoimintana (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 12.)

Osana varhaiskasvatuspalveluja voidaan tarjota myös ennaltaehkäisevänä palveluna päivähoiton perhetyötä. Toimintamallia kehitellään koko ajan. Palvelu on perheille maksutonta. Varhaiskasvatuksen organisaation sisällä voi toimia työntekijä, joka tarjoaa tukea varhaiskasvatuksen asiakasperheille. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 78.) Varhaiskasvatuksen tärkeä lähtökohta perhetyölle on kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuksen piirissä voi toimia myös perhetyöntekijä. (Vilen ym. 2014, 30-32.)

6 Varhainen tuki

Varhaisvuodet luovat pohjan lapsen ja nuoren tulevalle kehitykselle. Työssä, jossa kohdataan perheitä, on lähtökohtana vastuullisen vanhemmuuden tukeminen ja asettuminen lasten vanhempien kumppaniksi tavoitteena lapsiperheiden arjen sujumisen ja elämänhallinnan edistäminen. Kumppanuus nousee esille käsitteenä monessa perheiden kanssa tehtävässä työssä. Varhaiskasvatuksessa puhutaan kasvatuskumppanuudesta ja myös koulut kutsuvat perheet kumppaniksi toimintaansa. Jotta kumppanuuden voidaan katsoa toteutuvan, yhteistyön tulee pohjautua ammattilaisten sekä muun lähiverkoston tasavertaiseen vuoropuheluun lasten ja perheiden parhaaksi. (Helminen 2006, 7-10.)

Perheillä on usein tietämättömyyttä tarjolla olevista palveluista ja kynnys avun hakemiseen on korkea. Usein koetaan, että oma tilanne ei ole sellainen, että olisi oikeutettu jonkinlaiseen apuun. Pahimmillaan tilanne johtaa vakaviinkin kriiseihin ja ennalta ehkäisevän työn merkitys on erittäin tärkeä. Matalan kynnyksen tuessa ammattilaiset voivat tukea perheen hyvinvointia jakamalla tietoa perheen kanssa, tarjoamalla heille tukea erilaisiin tilanteisiin sekä tarjoamalla konkreettista apua arjessa selviämiseen. (Johansson & Berg 2011, 27-28.)

Kaste-ohjelmassa (Kansallinen sosiaali- terveydenhuollon kehittämisohjelma) määriteltiin pää-tavoitteiksi syrjäytymisen vähentäminen, osallisuuden lisääminen sekä hyvinvointi ja terveys. Ohjelman tarkoituksena oli palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantaminen ja keinoina näihin ennalta ehkäisy ja varhainen puuttuminen. Valtakunnallisesti on tehty havaintoja sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä ja lapsen varhaisesta tukemisesta ja edellä mainittujen myönteisestä vaikutuksesta raskaisiin lastensuojelun toimenpiteisiin. (Johansson & Berg 2011, 47.)

Halme ja Perälä (2014) painottavat myös varhaisen tuen merkitystä perheiden ongelmien ehkäisyn kannalta. Erityisesti vanhemmuuden vahvistamiseen tulisi kiinnittää huomiota, sillä vanhemmuuden pulmat ovat merkittäviä lapsen yleisen pahoinvoinnin ja kehityksellisten sekä mielenterveysongelmien riskitekijöitä. Huolet tulisi pyrkiä tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niihin tulisi puuttua edistävillä ja ehkäisevillä palveluilla. Edistäviä ja ehkäiseviä palveluja ovat mm. Arjen tuki ja kohdennettu tuki annettuna esimerkiksi päivähoitossa.

7 Perhetyö palvelumuotona

Perhetyötä voidaan kuvailla monin tavoin. Kuvaamme tässä luvussa perhetyön muotoja ja mihin tarpeeseen perhetyöllä vastataan. Lisäksi kuvaamme, mitkä ovat keskeiset lähtökohdat ja periaatteet työn taustalla.

7.1 Perhetyön toimintamuotoja

Perhetyö voi olla joko perheen kanssa yleensä tehtävää työtä tai sitten perheiden kotona tehtävää työtä. Perhetyö voi olla epävirallista tukea, mutta toisaalta se voi olla laajempaa puuttumista perheen toimintatapoihin erilaisten väliintulojen avulla. Perhetyötä voidaan jaotella lastensuojelullisena, perheterapeuttisena tai preventiivisenä eli ennaltaehkäisevänä palveluna. Perhetyö muotoutuu ja määrittyy perheen tilanteen mukaan sekä sen mukaan, mitä tavoitteita perhetyölle asetetaan. Perhetyön lähtökohtana on aina perheen omat tarpeet. Perhetyö on läsnä eri palvelujen toteuttamisessa kuten hoitotyössä, sosiaalityössä, kouluissa ja päivähoitossa. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä painottuu varhainen tuki. Varhaisessa tuessa pyritään vaikuttamaan pieniinkin asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Arjen jakaminen ja arjessa onnistumisen kokemukset ovat perhetyön arkea. (Järvinen ym. 2007, 10-12.)

Perhetyötä voidaan määritellä hyvin monenlaisin tavoin. Perhetyötä voidaan määritellä sen mukaan, missä toimintaympäristössä työtä tehdään (esimerkiksi neuvolan perhetyö, sosiaali-toimen perhetyö, päiväkotien perhetyö jne). Perhetyötä voidaan jaotella myös sen mukaan, mihin elämänvaiheen alueen palveluihin perhetyö kuuluu (esimerkiksi kouluihin, päivähoitoon, päihdehuoltoon ym.) Lisäksi perhetyötä voidaan kuvata sen mukaan, minkälaiseksi työtä voisi luonnehtia (esimerkiksi onko työ ohjauksellista, kotipalvelua vai viranomaisen puuttumista lapsen turvallisen kasvun tukemiseksi). Perhetyön lähtökohtana on perheiden elämästä lähtöisin olevat tarpeet, jotka liittyvät mm. lasten kasvatukseen ja kehityksen kysymyksiin, elinolojen järjestämiseen, vanhemmuuden tukemiseen ja perheen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn lisäämiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

7.2 Perheen tarpeet perhetyön taustalla

Perhetyötä voidaan jäsentää myös perheen elämäntilanteen mukaan. On perheitä, jotka tarvitsevat ennaltaehkäisevää eli varhaiseen puuttumiseen tarjottavaa palvelua. Jotkut perheet ovat kohdanneet elämässään jonkinlaisen kriisitilanteen (esimerkiksi sairaus tai työttömyys) ja tästä syystä perhe tarvitsee tukea ja on syntynyt tarve perhetyölle. Lisäksi voi olla perheitä, joissa lasten olosuhteet ovat vaarantaneet lapsen tervettä kasvua ja kehitystä, jolloin tarvitaan korjaavaa perhetyötä. Näin ollen perhetyö voidaan jakaa ehkäisevään-, kriisivaiheen- ja korjaavaan perhetyöhön. Perhetyössä näkökulma on perhekeskeinen eli yksilön rinnalla tarkastellaan koko perhettä ja perheen elämää. Perhetyöksi voidaan määritellä laajasti ajateltuna kaikkea perheen parissa tehtävää työtä, jota tarjoavat yhteiskunnalliset eri palvelun tuottajat. Kuitenkin varsinaiseksi perhetyöksi määritellään sellaista palvelua, joka on tavoitteellista ja suunniteltua. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Perhetyö voi liittyä vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen tai syrjäytymisen ehkäisyyn (Lastensuojelun käsikirja 2014).

7.3 Perhetyön lähtökohtia

Häggman-Laitila, Ruskomaa & Euramaa (2000) kuvaavat Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiperhe- projektissa kehitettyä varhaisen tuen mallia perhetyöhön, joka toteutettiin vuosina 1996- 2000. Projektin tavoitteena oli tunnistaa lapsiperheiden tarpeet varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ongelmat pääsisivät kasautumaan perheissä. Keskeisiksi lähtökohdiksi mallissa nousi voimavarakeskeisyys- ja ratkaisukeskeisyys, asiakaslähtöisyys, perhekeskeisyys, työntekijöiden tuki, moniammatillinen tiimityö ja etsivä työ. (Häggman-Laitila, Ruskomaa & Euramaa 2000, 13.)

Lähtökohtana tuelle myös Holmin (2000, 36) mukaan on voimavarakeskeisyys. Hän nostaa erityisesti esille voimavarakeskeisen kommunikaation merkityksen perheen kohtaamisessa. Holm (2000, 44) kehottaa etsimään kielteisten asioiden sijasta niitä asioita, jotka ovat hyvin ja toimivat. Tämä luo suuntaa ja vahvistusta perheessä tapahtuville myönteisille muutoksille ja toimintatavoille.

Tavoitteet perhetyölle ovat jokaisella perheellä yksilölliset, mutta yhteistä kaikelle perhetyölle on se, että perhetyöllä tavoitellaan perheen itsenäistä selviytymistä ilman ulkopuolista tukea. Perhetyö tähtää yleensä muutokseen ja sen tavoitteena on lisätä erityisesti lasten sekä koko perheen hyvinvointia. Työn keskiössä on koko perhe. (Reijonen 2005, 10-11.)

Tutkimuksellinen kehittämistyömme keskittyy luomaan perhetyön mallia varhaiskasvatuksen kentälle. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2016, 12.) kuvataan, että varhaiskasvatuksen tulee olla lasten syrjäytymistä ehkäisevä ja tasa-arvoa edistävä palvelu. Tavoitteemme varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämistyössämme on ensisijaisesti lapsen edun ja hyvinvoinnin tukemisessa ja edistämässä, perheen muita jäseniä kuitenkin unohtamatta.

7.4 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä tarkoitetaan lapsiperheille järjestettävää suunnitelmallista, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta myös

perheenjäsenten yksilölliset tarpeet huomioiden. Lapsen ensisijainen kasvuympäristö on hänen oma perheensä ja muut lapsen läheiset. Tästä syystä ehkäisevä perhetyö lapsen ja hänen perheensä kanssa nähdään erityisen tärkeänä. Ennaltaehkäisevä perhetyö on vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Perhetyön tavoitteena on perheiden arjessa selviytymisen vahvistaminen, perheiden elämänhallinnan ja perheen omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen. Ennaltaehkäisevän työn periaatteina ovat vanhempien ja muiden huoltajien tukeminen lapsen hoidossa ja kasvatuksessa sekä lapsen edun huomioiminen kaikessa toiminnassa. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Ehkäisevän perhetyön tarkoituksena on pitää yllä ja lisätä ihmisten hyvinvointia sekä pienentää perhetilanteiden vaikeutumisen myötä muodostuvia riskejä. Ehkäisevää perhetyötä voidaan jakaa eri vaiheisiin. Ensimmäiseksi annetaan ohjausta ja neuvontaa ja samalla tuetaan perhettä saamaan arkeaan sujuvammaksi. Toiseksi perhettä tuetaan ilmenneiden ongelmien selvittämisessä. Perheiden kanssa etsitään perheen omia voimavaroja ja toimintatapoja selviytyä perheen tilanteissa. Kolmanneksi ehkäistään jo olemassa olevia haittoja ja niiden tuomia uusia ongelmia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32.)

Ehkäisevää perhetyötä ovat suunnitelmalliset ja tavoitteelliset perhetyön muodot. Perhetyö voi olla lyhytaikaista tukea, jollaista on esimerkiksi neuvolan tai sosiaalitoimen tekemä arviointi perheen tilanteesta. Arvioinnissa perheen tuen tarvetta selvitetään tai jäsennetään. Ehkäisevässä perhetyössä on merkittävää avun oikea-aikaisuus. Ehkäisevän perhetyön erilaisia työmuotoja ovat varhaisen puuttumisen periaatteet, arjen sujumista tukevat palvelut ja perheen hyvinvointia ylläpitävät palvelut. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33.)

7.5 Varhaiskasvatuksen perhetyö osana muita lapsiperhetyöpalveluja

Päivähoidon perhetyölle ei ole vakiintunutta toimintatapaa tai -mallia (Lastensuojelun käsikirja 2014). Perhetyötä voidaan kuvata sen mukaisesti, missä toimintaympäristössä perhetyötä tehdään, esimerkiksi päiväkotien perhetyöksi (Rönkkö ja Rytönen 2010, 27). Päivähoidon perhetyö on tuen muoto, joka voi kohdentua esimerkiksi matalan kynnyksen puuttumiseen ongelmallisissa perheen elämäntilanteissa (Lastensuojelun käsikirja 2014).

Päivähoidon perhetyö on suhteellisen uusi ennaltaehkäisevän perhetyön työskentelymalli, joka kehittyy ja muotoutuu koko ajan (Järvinen ym. 2007, 41). Päivähoidon perhetyön toiminnassa on usein samat periaatteet kuin neuvolan perhetyössä. Perhetyön tarpeen taustalla on yleensä huoli lapsen ja perheen tilanteesta. Lapsi saattaa reagoida päivähoidossa käyttäytymällä tavallista levottomammin tai jopa aggressiivisesti. Vanhemmilla itsellään voi olla huoli lapsen käyttäytymisestä, esimerkiksi voimakkaista kiukkukohtauksista päiväkodissa. Tavoit-

teena päivähoidon perhetyölle on, että tarjotaan perheelle apua riittävän varhaisessa vaiheessa, ennen kun ongelmat perheessä kasautuvat. Päivähoidon lapset ja perheet ohjautuvat yleensä päivähoidon perhetyön asiakkaaksi päivähoidon asiakkuuden myötä. Perhe voi varata ajan päivähoidon perhetyöntekijälle, jolloin perhe pääsee rauhassa keskustelemaan perheessä olevasta tilanteesta. Asiakkaaksi ohjautuminen voi myös tapahtua niin, että moniammatillinen työryhmä suosittelee lapsen vanhempia ottamaan yhteyttä päivähoidon perhetyöntekijään. Perheet voivat päivähoidon perhetyön kautta hakea apua lapsen kasvatuksellisiin huoliin, parisuhteen ja perhe-elämän erilaisiin tilanteisiin sekä vanhempien jaksamiseen. Kuitenkin päivähoidon perhetyössä painottuvat perheen kasvatukselliset asiat. (Järvinen ym. 2007, 41.)

8 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteutus

Olemme havainneet työskennellessämme varhaiskasvatuksen työkentällä, että monet perheet kamppailevat sellaisissa arjen pulmatilanteissa, joissa pienellä avulla voisi saada asiat ratkaistuksi, ennen kuin ne kasautuvat ongelmavyöhdiksi. Näkemyksemme mukaan varhaiskasvatuksen perhetyö on vastaus siihen, että asioihin pystytään tarjoamaan tukea jo varhaisessa vaiheessa, ennen kuin tarvitaan korjaavia toimenpiteitä esimerkiksi lastensuojelun puolelta.

Käynnistäessä uutta toimintamallia eli tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen perhetyötä, on tärkeä olla tietoinen siitä, mitä muita palveluja perheille on tarjolla ja miten ne sijoittuvat osaksi varhaiskasvatuksen perhetyötä, jotta eri tahot eivät turhaan tekisi päällekkäistä työtä. Halme & Perälä (2014, 225) tuovat esille, että perheiden näkökulmasta perheiden palvelujärjestelmä on hajanainen ja palvelujen antajien välinen yhteistyö puutteellista. On myös hyvä tiedostaa mahdolliset sudenkuopat ja ottaa huomioon sellaiset seikat, jotka tulevat tärkeiksi uuden toimintamallin luomisessa ja käynnistämisessä.

Tutkimuksemme avulla etsimme vastausta myös siihen, mitä varhaiskasvatuksen perhetyön oikeastaan tulisi olla. Tähän sisältyy ajatus siitä, miten ja millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä tulisi toteuttaa, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin tarkoitustaan eli tukisi perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat pääsevät kasautumaan.

Näin ollen esitämme tiivistettynä tutkimuskysymyksemme seuraavasti:

1. Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu perheiden palveluverkostoon ja mitä uutta palvelumallia aloitettaessa tulisi ottaa huomioon?
2. Mitkä ovat varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän keskeiset työtehtävät ja millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä toteutetaan?

Etsimme tutkimuskysymyksiimme vastauksia käyttämällä laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Toinen käyttämistämme menetelmistä on teemahaastattelu. Haastattelemme varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä edellä mainittujen tutkimuskysymysten pohjalta. Toinen tutkimusmenetelmämme on ryhmäkeskusteluun viittaava learning café -menetelmä. Kutsumme yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen työntekijöitä learning café -tilaisuuteen. Tilaisuuden tavoitteena on selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö on, minkälaisin menetelmin sitä tulisi toteuttaa sekä mitä tulisi ottaa huomioon toimintaa käynnistäessä ja kehitettäessä.

8.1 Tutkimuksellinen kehittämistyö laadullisen tutkimuksen menetelmin

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö. Keskeisiä ajatuksia tutkimuksellisessa kehittämisessä on pyrkimys uudistaa käytäntöjä, ratkaista jonkinlaisia käytännössä ilmenneitä ongelmia ja luoda uutta tietoa työelämään. Uusien ideoiden tai palvelumallien kehittäminen kuuluu yleensä tutkimukselliseen kehittämistyöhön. Toiminnallisuus tulee esiin tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa. Tutkimuksen avulla pyritään hakemaan parannusta toimintoihin sekä varmistamaan, että kehittämistyön aikana löytyneet ideat ja ratkaisut ovat toteutettavissa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 18-20.)

Toikon ja Rantasen (2009) mukaan kehittämistoiminta antaa mahdollisuuden aiempien toimintamallien ja -tapojen muuttamiseen paremmaksi. Kehittämistoiminta voidaan kohdistaa organisaatiossa laajempien toimintarakenteiden parantamiseen tai jonkin pienemmän osa-alueen, esimerkiksi jopa yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen lisäämiseen. Kehittämistyön lähtökohtana on halu luoda uusia toimintatapoja. (Toikko & Rantanen 2009, 14-16.)

Otamme kehittämistyöhön mukaan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä sekä varhaiskasvatuksen muita ammattilaisia tutkimusmenetelmien avulla. Stenvall & Virtanen (2012, 191) painottavat, että kehittämistyössä työntekijät ovat merkittävä potentiaali. Työntekijät ovat usein kehittämistoiminnan käyttäjiä ja asiakkaiden tapaan myös hyötyvät kehittämisestä. Työntekijälähtöinen kehittäminen on saanut aikaan onnistuneita uudistuksia. Työntekijöitä voi pitää kehittämisen ja uudistamisen näkökulmasta sekä kohteena että mahdollisuutena. Työntekijöiden ideat ja näkemykset ovat mahdollisuuksia organisaation toiminnan kehittämiseksi.

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa keskeisenä piirteenä pidetään todellisuuden korostamista ja siitä saatavan tiedon subjektiivista luonnetta. Tutkimusmenetelmä korostaa siihen osallistuvien ihmisten näkökulmaa. (Puusa & Juuti 2011, 47). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija luottaa omiin havaintoihinsa. Tutki-

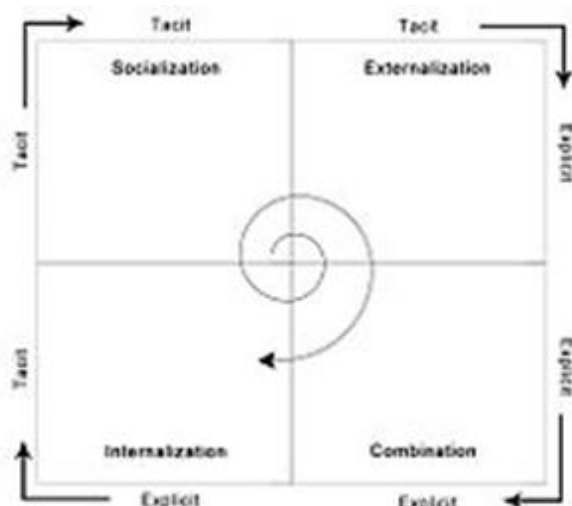
musmenetelmässä tarkastellaan aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. Aineistoa kerätessä on tavoitteena se, että tutkimuksen kohteiden näkemykset pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 164.)

8.2 Tiedonluontiteoria kehittämistyön taustalla

Opinnäytetyössämme on tarkoitus kehittää varhaiskasvatuksen perhetyön toimintamalli yhteistyökuntaan. Opinnäytetyömme prosessin aikana olemme tutustuneet saatavilla olevaan jo muodostettuun teoriaan eli hankkineet käyttöömmme käsitteellistä tietoa. Mallin luomisessa pidämme tärkeänä sitä, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten ääni pääsee kuuluviin ja saamme käyttöömmme sitä kautta hiljaista tietoa. Näitä kahta tiedonlajia yhdistämällä pääsemme tekemään johtopäätöksiä ja kirkastamaan uutta toimintamallia.

Marjut Pohjalainen (2012) on tutkinut käsitettä 'hiljainen tieto' artikkelissaan Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus Informaatiotutkimus -lehdessä. Pohjalaisen mukaan hiljaisen tiedon käsitettä käytetään hyvin monenlaisissa yhteyksissä. Ammattikielessä käsitettä käytetään puhuttaessa työelämän tuomasta kokemuksesta ja sitä kautta saadusta osaamisesta ja taidoista. Arkisemmin puhuttaessa hiljainen tieto käsitetään kokemukselliseksi tiedoksi yleensä. Pohjalainen kertoo artikkelissaan, että hiljaisen tiedon käsitteen on ensimmäisenä esittänyt Michael Polanyi 1966 ja hänen mukaansa ihminen ei osaa kertoa tai sanoa kaikkea sitä, mitä tietää. Hiljainen tieto on työelämässä vuosien varrella kokemuksen kautta kertynyttä tietoa. (Pohjalainen 2012, 1-2.)

Japanilaiset Ikujiro Nonaka ja Hirotaka Takeuchi (2001) ovat kehittäneet eksplisiittisen ja hiljaisen tiedon väliseen vuorovaikutukseen perustuvan tiedonluontiteorian. Teorian mukaan on olemassa kahdenlaista tietoa: eksplisiittinen eli käsitteellinen tieto (explicit knowledge) sekä hiljainen tieto (tacit knowledge). Käsitteellistä tietoa voi jakaa helposti sanallisesti ja numeroina. Käsitteellinen tieto on tietoa, jota voi löytää esimerkiksi kirjallisuudesta. Hiljainen tieto on puolestaan yksilön henkilökohtaisesti omaksumaa tietoa, jota on vaikea jakaa eteenpäin. Hiljainen tieto muodostuu yksilön toiminnasta ja kokemuksista. Tiedonluontiteorian prosessimallissa (SECI-malli) kuvataan, kuinka tietoa muunnetaan hiljaisesta näkyväksi ja sitä kautta muodostetaan uutta tietoa. (Nonaka, Konno & Toyama 2001, 14.)

Kuvio 2: Tiedonluontiteorian prosessimalli eli SECI-malli (Nonaka ym. 2001, 18)

SECI-malli kuvaa sitä, kuinka sosialisointi (socialization) kautta, yhdessä työskentelemällä siirretään hiljaista tietoa yksilöltä toiselle. Japanilaisissa yrityksissä sosialisointia toteutetaan järjestämällä epävirallisia tapaamisia työpaikan ulkopuolella. Tapaamiseen osallistuvat työntekijät keskustelevat näissä epävirallisissa tapaamisissa, esimerkiksi ruokailun yhteydessä, ja jakavat samalla hiljaista tietoa ja kokemuksiaan toisilleen. Keskustelun myötä hiljainen tieto siis siirtyy toiselta keskustelijalta toiselle ja hiljainen tieto muuttuu jaetuksi hiljaiseksi tiedoksi. (Nonaka ym. 2001, 14-16.)

Seuraavaa vaihetta kutsutaan ulkoistamiseksi (externalization). Ulkoistamisessa hiljaisesta tiedosta tulee näkyvää ja sitä muutetaan muille välitettävään muotoon. Tässä yhteydessä voidaan puhua tiedon kristallisoimisesta, eli kirkastetaan olemassa olevaa tietoa, jaetaan sitä ja muodostetaan siitä uuden tiedon pohja. Ulkoistamisvaiheessa työskentely tapahtuu esimerkiksi ryhmätyöskentelynä. (Nonaka ym. 2001, 16.)

Opinnäytetyössämme ulkoistamisen vaiheessa käytämme menetelminä teemahaastatteluja ja learning caféta. Näiden menetelmien käytön tarkoitus on kerätä hiljaista tietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Etenkin learning café on sopiva menetelmä tähän prosessivaiheeseen, koska siinä yhdessä työskentelemällä jaetaan hiljaista tietoa. Alan ammattilaiset keskustelevat keskenään "kahvilapöydissä" ja tuovat esille kokemuksiaan ja näkemyksiään annetuista aiheista. Ajatuksia kirjataan ylös ja saadut tuotokset analysoidaan. Learning café-menetelmää avaamme enemmän luvussa 8.3 Aineiston keruu.

Yhdistämisvaiheessa (combination) muodostettu uusi tieto yhdistetään ennalta tiedettyyn tietoon ja näistä kootaan uusia kokonaisuuksia. Käytännössä käydään läpi kolme prosessia. Ensimmäkin tietoa on kerätty organisaation sisältä tai ulkoa ja saatu tieto yhdistetään toisiinsa.

Toiseksi uusi tieto jaetaan organisaation jäsenten kesken esimerkiksi järjestämällä esittelytilaisuus. Kolmanneksi tietoa muokataan, jotta sitä pystytään soveltamaan mahdollisimman hyvin organisaation käyttöön. (Nonaka ym. 2001, 16-17.)

Yhdistämisvaihe on opinnäytetyömme näkökulmasta katsottuna vaihe, jossa yhdistämme teoriatietoa ja ammattilaisilta kerättyä hiljaista tietoa ja muodostamme näistä varhaiskasvatuksen perhetyön mallille pohjaa. Tulemme keräämään tietoa organisaation sisältä, eli yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen työntekijöiltä learning caféssa. Keräämme tietoa myös organisaation ulkopuolelta, eli muissa kunnissa työskenteleviltä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Lisäksi haemme tietoa kirjallisuudesta ja internetissä julkaistuista tiedotteista ja julkaisuista. Edellä mainitun tietopohjan perusteella esittelemme yhteistyökunnalle johtopäätöksemme, joissa vastaamme tutkimuskysymyksiin.

Neljäs vaihe SECI-mallissa on sisäistämisvaihe (internalization). Sisäistämisvaihe on prosessi, jossa käsitteellisestä tiedosta muodostuu jälleen hiljaista tietoa. Tiedon luomisen prosessissa mukana olleet muokkaavat edelleen omaa tietämystään ja tämän seurauksena tieto integroituu osaksi toimintaa. Tämä vaihe liittyy "learning by doing"-ajatuksen, eli opitaan ja sisäistetään tietoa tekemisen kautta ja kehitetään samalla toimintoja. (Nonaka ym. 2001, 17.)

Sisäistämisvaiheessa emme varsinaisesti ole enää yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen perhetyön prosessissa mukana. Olemme tässä vaiheessa esitelleet mallimme yhteistyökunnalle. Saadun tiedon pohjalta kunnassa aletaan toteuttaa varhaiskasvatuksen perhetyön mallia, joka kehittyy koko ajan tekemisen ohessa. Samalla muodostetaan jälleen uutta tietoa, jota hyödynnetään työtä arvioidessa ja kehittäessä.

Nonakan, Konnon ja Toyaman (2001, 17-18) mukaan tiedon muodostuminen on jatkuva prosessi. Tietoa luodaan käsitteellisen ja hiljaisen tiedon jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja tätä kuvaa SECI-mallissa esitetty spiraalimainen kuvio, jota kutsutaan tiedon spiraaliksi. Spiraalin alkupäässä on yksilötaso ja eri vaiheiden kautta mennään kohti organisaation ja jopa yhteiskunnan tasoa.

8.3 Aineiston keruu

Tutkimuskysymystemme (katso luku 8) selvittämiseksi käytämme tutkimuksemme aineiston keräämiseen yksilöteemahaastatteluja sekä learning café-menetelmää. Haastattelemme kolme eri kuntien varhaiskasvatuksessa perhetyötä tekevää työntekijää. Lisäksi kokoamme tutkimuksemme aineistoa selvittämällä yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen perhetyöstä ryhmäkeskustelua mukailevan learning café -menetelmän avulla. Näistä tutkimusmenetelmien myötä syntyy työmme aineisto.

Laadullisen tutkimuksen aineistoa kerätään usein erilaisin menetelmin sekä useissa eri vaiheissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on aktiivinen ja hän analysoi aineistoa koko prosessin ajan. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on usein rikas, joten siitä löytyy monesti paljon erilaisia elementtejä, usein myös sellaisia, joita tutkija ei itsekään odottanut tulevan esille. (Puusa 2011,114-115.)

8.3.1 Teemahaastattelut

Keräsimme kehittämistyöhömme kokemuseräistä tietoa haastattelemalla kolmea eri kunnissa työskentelevää varhaiskasvatuksen perhetyöntekijää. Yhteistyökuntamme edustaja piti tärkeänä, että selvitämme tutkimuksessa jo olemassa olevia muiden kuntien perhetyön malleja. Käytämme haastatteluissa menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelussa käyttämämme kysymykset ovat työmme liitteenä (Liite 1). Puolistrukturoidussa haastattelussa on mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelu on paljon käytetty aineistonkeruumenetelmä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Silloin kun aihealuetta on tutkittu entuudestaan niukasti, on vastausten suuntaa vaikea määrittellä. Teemahaastattelussa voidaan määrittää vastausten suuntaa teoriapohjan avulla ja näin tarkentaa tietoa selventävillä kysymyksillä. (Hirsjärvi ym. 2009, 205, 208.)

Haastateltavat voidaan valita tarkasti, jos voidaan olettaa, että haastateltavilla on merkittävä tietomäärä haastateltavaan aiheeseen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 74). Hirsjärvi & Hurme (2001, 59) nimittävät haastatteluun valittua ryhmää otoksen sijaan harkinnanvaraiseksi näytteeksi. Tätä nimitystä käytetään siksi, että haastattelun avulla pyritään siihen, että saadaan tietoa ja ymmärrystä jostain ilmiöstä, ei niinkään pyritä tekemään yleistyksiä jostain asiasta. Merkittävää tietoa voidaan saada aikaan haastattelemalla vain muutamaa henkilöä. Eskolan & Suorannan (2001, 18) mukaan tieteellisyden merkittävyys ei muodostu määrästä vaan laadusta.

Teemahaastattelun aineistoa luonnehditaan yleisesti runsaaksi. Ensimmäiseksi tutkija voi etsiä aineistosta usein toistuvia elementtejä ja tyyppitellä ja hahmotella niistä malleja. Toiseksi aineistoa analysoidaan siinä kontekstissa, jossa sitä on tehty, jolloin esimerkiksi haastateltavan puhe esitetään tuloksissa sanasta sanaan, ilman että sitä käsiteltäisiin tai muutettaisiin kirjakielen muotoon. Kolmanneksi tutkijan tulee päättää, pyrkiikö hän todentamaan tutkimuksessa tulleita ilmiötä suhteessa aiemmin tutkittuun aineistoon vai pyrkiikö tutkija tuottamaan uutta tutkimusaineistoa. Analyysitekniikoita on monia ja laadullisessa tutkimuksessa analysointitavat ovat hyvin kirjavia. (Hirsjärvi & Hurme 2001,135-136.)

Aloitimme haastateltavien varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöiden valinnan etsimällä ensin internetin kautta paikkakuntia, joissa tarjotaan varhaiskasvatuksen perhetyötä. Valitsimme näistä paikkakunnista kolme paikkakuntaa, joihin lähetimme haastattelukutsun. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä on paikkakunnilla yleisimmin vain yksi, joten suojellaksemme haastateltavien anonymiteettiä, emme tuo työssämme esille valittuja paikkakuntia. Yhdeltä paikkakunnalta saimme vastauksen, että sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen varhaiskasvatuksen perhetyötä ei ole enää järjestetty paikkakunnalla. Lopulta haastattelimme kolmea varhaiskasvatuksen perhetyöntekijää kahdesta eri kunnasta. Toinen kunnasta sijaitsee Etelä-Suomessa ja toinen puolestaan Pohjois-Suomessa. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikoilla, heidän omissa työhuoneissaan. Luottamuksellisen ja rauhallisen ilmapiirin luomiseksi haastattelutilanteeseen haastattelija ja haastateltava olivat kahden kesken. Haastattelut nauhoitettiin käyttämällä Voice recorder pro+-mobiilisovellusta. Haastattelut litteroitiin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla (katso luku 9.3).

8.3.2 Learning café-menetelmä

Käytämme opinnäytetyössämme toisena aineistonkeruumenetelmänä learning café -menetelmää. Learning café on työskentelytapa, jonka avulla synnytetään uutta tietoa. Menetelmä mahdollistaa tiedon ja kokemuksen jakamisen osallistujien kesken dialogin eli vuoropuhelun avulla ja se tarjoaa luovan tavan ajatusten jakamiseen. Learning caféssa keskustelu etenee todellisten tilanteiden pohjalta tehtyjen kysymysten avustuksella. (Räihä 2004, 69.)

Japanilaisten Ikujiro Nonakan ja Hirotaka Takeuchin (2001) tiedonluontiteoriaa käytetään learning cafén pohjana. Tiedonluontiteorian mukaan on olennaista saada vuorovaikutusta hiljaisen tiedon ja käsitteellisen tiedon välille. Vuorovaikutuksen kautta yhteisössä tapahtuu oppimista ja uusien asioiden innovointia. (Nonaka ym. 2001, 14.) Tiedonluontiteoriaa olemme esitelleet tarkemmin luvussa 6.

Lähetimme yhteistyökuntamme varhaiskasvatuksen ammattilaisille avoimen kutsun (Liite 2), jossa kaikki aiheesta kiinnostuneet kutsuttiin yhteistyökunnan yhden päiväkodin tiloihin learning café -keskustelutilaisuuteen. Kutsu lähetettiin sähköpostitse kaikille yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen työntekijöille heidän lähiesimiestensä välityksellä jokaiseen päivähoitoyksikköön. Learning café -tilaisuuteen osallistui 12 työntekijää (varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen perheohjausta tekevä lastentarhanopettaja, lastentarhanopettajia ja päivähoitajia). Tilaisuuden tarkoituksena oli osallistaa varhaiskasvatuksen työntekijät uuden toimintamallin kehittämiseen hyödyntämällä heidän ammatillista osaamistaan ja näkemystään sekä saada työntekijöiden hiljainen tieto näkyväksi.

Ennen tilaisuuden alkamista laitoimme kolmeen pöytään tussit ja kertakäyttöpöytäliinat, joihin keskustelun myötä syntyneitä ajatuksia oli tarkoitus kirjata. Olimme koostaneet opinnäytetyömme tutkimussuunnitelmasta power point -esityksen, jota käytimme tilaisuuden alustamisessa. Esittelimme ensin tilaisuuteen osallistuneille varhaiskasvatuksen työntekijöille kehittämistyömme ja kerroimme taustatietoja aiheeseen liittyen. Tämän jälkeen kerroimme, kuinka learning café etenee ja aloitimme varsinaisen työskentelyosuuden.

Keskustelun pohjana käytimme kysymyksiä, jotka pohjautuivat tutkimuskysymyksiimme (Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu perheiden palveluverkoston ja mitä uutta palvelumallia aloitettaessa tulisi ottaa huomioon? ja Mitkä ovat varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän keskeiset työtehtävät ja millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä toteutetaan?) Kysymykset oli kirjattu kysymysmuodossa pöytäliinoin. Ensimmäisessä pöydässä oli kysymys 1: Minkälainen varhaiskasvatuksen perhetyö tukisi parhaiten perheitä? Toisessa pöydässä oli kysymys 2: Minkälaisilla työmenetelmillä ja työtavoilla varhaiskasvatuksen perhetyöllä vastattaisiin parhaiten perheiden tarpeisiin? Kolmannessa pöydässä oli kysymys 3: Mitä varhaiskasvatuksen perhetyön mallia kehitettäessä tulisi erityisesti ottaa huomioon? Ohjasimme tilaisuuteen osallistuneet kaksitoista varhaiskasvatuksen ammattilaista ”kahvilapöytiin” keskustelemaan teemoista.

Learning caféssa keskustellaan pienissä pöytäryhmissä aiheen kannalta olennaisista kysymyksistä. Kysymysten tarkoitus on saada keskustelijoiden hiljainen tieto liikkeelle. Jokaiseen keskustelupöytään on laitettu ennen tilaisuuden alkua pöytäliina (kertakäyttöpöytäliina, iso kartonki tms.), johon osallistujien ajatuksia kirjataan. Näin ajatukset ovat selkeästi kaikkien nähtävillä ja ajatuksia voidaan jatko kehittää. (Räihä 2004, 70.)

Learning café-menetelmää käyttämällä saadaan isompikin ryhmä toimimaan ja kehittämään jotain uutta. Menetelmän mukaan iso ryhmä jaetaan pienempiin pöytäryhmiin, jotka aktivoidaan toimimaan. (Järvensivu, Nykänen & Rajala, 2010, 68.) Suoritimme osallistujien jakamisen tekemällä jaon kolmeen (jokainen sanoi vuorotellen numeron yksi, kaksi tai kolme ja tämän mukaan jaettiin ryhmä ykköseen, ryhmä kakkoseen ja ryhmä kolmoseen). Jokaiseen pöytään valittiin puheenjohtaja, jonka tehtävä oli viedä keskustelua eteenpäin ja kirjata pöydissä kiertävien ryhmien ajatuksista keskeisimmät asiat. Pöydässä käytävälle keskustelulle annettiin aikaa 20 minuuttia. Kun annettu aika oli kulunut, osallistujat vaihtoivat pöytää. Puheenjohtaja jäi paikoilleen ja kertoi uudelle keskusteluryhmälle aiemmin käytyjen keskustelujen pääkohdat, jotta aiempi keskustelu siirtyi seuraavien keskustelijoiden tietoon. Tämän jälkeen ryhmällä oli jälleen 20 minuuttia aikaa jatkaa keskustelua aiheesta. Tilaisuuden päätteeksi puheenjohtajat kertoivat kaikille paikalla olijoille yhteenvedon käydyistä keskusteluista ja tuloksia tarkasteltiin yhdessä. Järvensivun, Nykäsen ja Rajalan (2010, 69) mukaan learning café tukee hiljaisempien keskustelijoiden osallistumista, koska keskustelut käydään pienemmissä

ryhmissä. Keskustelujen avulla voidaan löytää ratkaisuja vaikeisiinkin kysymyksiin ja lisätään yhteistä ymmärrystä.

Learning café -menetelmää voi rinnastaa ryhmäkeskusteluun. Ryhmäkeskustelu on laadullinen tiedonkeruumenetelmä, joka soveltuu monenlaisiin tiedonkeruumenetelmiin (Valtonen 2011,99-100). Ryhmäkeskustelulla tarkoitetaan järjestettyä keskustelutilaisuutta, johon on kutsuttu vapaaehtoisia ihmisiä keskustelemaan ennalta sovitusta aiheesta. Vetäjän roolina on erilaisten tekniikoiden avulla mahdollistaa keskustelijoiden välinen vuorovaikutus. Ryhmäkeskustelua kritisoidaan joskus siitä, että keskustelua saattaa johdatella keskustelun vetäjän reaktiot käsiteltävään aiheeseen. Toisaalta erilaisten ihmisten ja erilaisten ilmiöön suhtautumisten kautta voidaan keskusteluun saada erilaisia ja aihetta rikastuttavia näkökulmia. Ryhmäkeskustelua voidaan luonnehtia arkipäiväisesti vilkkaaksi kahvilapöytäkeskusteluksi. (Valtonen 2011,88-90.)

Henkilökohtaisiin haastatteluihin verrattuna ryhmäkeskustelulla on enemmän mahdollisuuksia tuoda esiin tärkeitä koettuja asioita, joita tutkija ei ehkä muuten tulisi huomanneeksi. Toisena vahvuutena tutkimusmenetelmänä voisi mainita, että itse tutkimustilanne luo hyviä mahdollisuuksia uusille ideoille ja sitä kautta työn kehittämiseksi. Kolmanneksi ryhmäkeskustelua voidaan luonnehtia nopeaksi tiedonkeruu menetelmäksi. (Valtonen 2011,99-100.)

Yhteenvetokeskustelu käytiin pöytäryhmien välisenä dialogina ja keskustelun aikana kirja-
tuista asioista nousi esille tärkeitä tarkennuksia, kuten Räihänkin (2004, 71) kuvaamassa Learning Caféssa. Yhteenvetokeskustelu aloitettiin sillä, että pöytien puheenjohtajat esittelivät työskentelyn aikana käydyistä keskusteluista kootut keskeisimmät ajatukset, jotka oli kirjattu pöytäliinoin. Koosteen esittämisen jälkeen oli tilaisuus jatkotyöstää ajatuksia yhteisessä keskustelussa. Learning café -menetelmään ei yleensä kuulu tilaisuuden nauhoittaminen, mutta päädyimme nauhoittamaan tilaisuuden yhteenvetokeskustelun, koska tästä ei enää erikseen kirjattu tuotosta. Nauhoittamiseen käytimme Voice recorder pro+-mobiilisovellusta. Nauhoite litteroitiin tilaisuuden jälkeen. Litteroitu aineisto sekä kahvilapöytien pöytäliinoin kirjatut ajatukset analysoitiin teemoittelemalla.

8.4 Aineiston analysoiminen

Aineiston analyysin tavoitteena on rakentaa tutkittavasta aineistosta hyvä kokonaisuus, jotta tutkimuksesta tulee mielekäs ja rikas tulkinta sekä saadaan muodostettua johtopäätös ilmiöstä, jota tutkitaan. Tutkimuksen analyysissä on pyrittävä totuudenmukaisuuteen ja osattava perustella tutkimuksessa esiintyneitä ratkaisuja. Lisäksi on osattava tehdä mahdollisimman uskottavia tulkintoja. (Puusa & Juuti, 2011, 116, 118.)

Ensimmäiseksi on tarpeen tarkistaa aineisto. Tarkistamisen avulla selvitetään, löytyykö aineistosta kaikki tarvittava tai onko aineistossa jotakin virheellisyyksiä. Seuraavassa vaiheessa voi täydentää mahdollisia puuttuvia tietoja keräämällä lisää aineistoa. Kolmanneksi aineisto järjestetään analyysiä ja tallennusta varten. Aineiston analyysi aloitetaan käytännössä niin että aineisto käydään moneen kertaan läpi, jolloin siitä alkaa muodostua selkeä kuva. Lukiessaan aineistoa tutkija voi kirjata alustavia havaintojaan aineistosta. Seuraavana vaiheena tutkija alkaa jäsentää eri aiheiteemoja aineistosta. Tämän jälkeen aineistoa aletaan käsitellä yksityiskohtaisemmin. Yksinkertainen tapa on koodaaminen eli aineiston ryhmittely eri aihekokonaisuuksien alle. (Puusa & Juuti, 2011, 119-121.)

Kanasen (2015,160) mukaan aineiston käsittely voidaan jakaa myös viiteen eri vaiheeseen. Ensimmäiseksi aineisto litteroidaan. Litteroinnilla tarkoitetaan erilaisten tallenteiden muuttamista tekstimuotoon, jonka jälkeen ne voidaan käsitellä erilaisilla analyysimenetelmillä. Toiseksi aineisto yhteismitallistetaan, jolloin kootusta aineistosta analysoidaan, minkälaisia tulkintoja aineistosta nousee. Yhteismitallistamista voidaan tehdä ainoastaan niin että aineistoa luetaan moneen kertaan, jotta tavoitetaan mitä aineisto tutkijalle viestii. Kolmanneksi perehdytään vielä aineistoon koko sisällön hahmottamiseksi. Neljänneksi aineisto luokitellaan ja tiivistetään. Tiivistämisellä tarkoitetaan, että etsitään selkeitä asiasisältöjä laajasta määrästä tekstiä. Lopuksi muodostetaan aineistosta edellä mainittujen vaiheiden jälkeen tulkinta. Tulkintaa voidaan tehdä joko aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Kuitenkin loppujen lopuksi, käytetään mitä hyvänsä tulkintatapaa etsiessämme tutkimusongelman vastausta silloin kun on kyseessä laadullinen tutkimus, on tavoitteena tietyn ilmiön ymmärtäminen ja sen kuvaaminen. (Kananen, 2015, 160-177.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2014, 221) mukaan tutkimuksen ydin on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Aineiston analyysiin on käytettävissä monia tapoja. Laadullista analyysia ja johtopäätöksiä käytetään yleensä ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä voi käyttää esimerkiksi tyyppittelyä, sisällönerittelyä ja teemoittelua. Näistä olemme valinneet menetelmäksi teemoittelun. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2014, 224) mukaan teemoittelua voidaan kutsua myös havaintojen luokitteluksi. Aineiston keruuvaiheessa määritellään teemoja ja aineistosta kerätään teemojen alle aineistoa. Teemoittelemalla voidaan vertailla teemojen esiintymistä aineistossa. (Puusa & Juuti 2011, 121-122.)

Opinnäytetyössämme aloitimme aineiston analyysin litteroimalla haastattelut ja learning café loppukeskustelun sanatarkasti. Aineistoa analysoimme teemoittelemalla. Tutustuimme litteroituun aineistoon lukemalla aineistoa moneen kertaan, kunnes aineistostamme alkoi selkeästi jäsentyä tutkimuskysymyksiimme vastaavia kommentteja ja niihin liittyviä alaryhmitteilyjä. Erottelimme aineistosta tutkimuskysymysten pohjana olleet teemat koodauksen avulla.

Koodasimme aineiston kolmeen tutkimuskysymyksiimme liittyvään luokkaan. Ensimmäisenä luokitteluteemana oli kommentit, jotka liittyvät kysymykseen “miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita perhetyön palveluja?”. Kysymykseen liittyvät kommentit koodasimme vaaleanpunaisella taustavärillä. Toiseksi etsimme kommentteja liittyen kysymykseen “mitä tulee erityisesti ottaa huomioon käynnistettäessä ja kehitettäessä uutta työmallia?”. Tähän kysymykseen liittyvät kommentit koodasimme vihreällä taustavärillä. Kolmanneksi etsimme perhetyön menetelmiin, työtapoihin ja sisältöihin liittyviä kommentteja, jotka koodasimme keltaisella taustavärillä.

Värikoodauksen jälkeen ryhmittelimme vielä eri aihealuerhymiä tutkimuskysymysteemoista. Esimerkkinä ryhmittelystä työssämme voisi kuvata analyysimme vaihetta, jossa perhetyön menetelmiin liittyvistä vastauksista erittelimme ryhmittelyn jälkeen vielä lapsiryhmätiimin ja perhetyön yhteistyöhön viittaavat kommentit. Etsimme aineistosta usein toistuvia elementtejä, jotka nousivat selkeästi esille. Lisäksi nostimme esille sellaisia aiheita ja ilmiöitä, joihin ei aiemmin tutkimamme teorian tieto ole tietämyksemme mukaan ottanut vielä kantaa. Poimimme sekä yksilöhaastattelu- että learning café -tilaisuuden aineistoista keskeisimmät vastaukset, jotka näyttivät selkeästi tulleen osaksi tutkimuksemme tuloksia. Käsittelimme learning café -tilaisuudessa kirjatut ryhmien kokoamat tiivistykset teemoittelun avulla ja näistä esiin tulleet näkemykset koodasimme samojen teemojen alle litteroidun aineiston lisäksi. Varmistaaksenne tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin säilymisen, emme erittele tulostemme esittelyosuudessa kommenttien esittäjiä. Emme myöskään pidä tarpeellisena joka kohdassa eritellä, missä yhteydessä (learning café vai teemahaastattelut) tuloksiin ja johtopäätöksiin kootut kommentit on esitetty.

Tutkimuksemme aineisto muodostuu kolmesta näkökulmasta käsin: teoreettinen aiemmin tuotettu tieto, kohdealueen varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien ammattilaisten näkemykset sekä muissa kunnissa varhaiskasvatuksen perhetyötä tekevien työntekijöiden kokemukset ja näkemykset. Edellä kuvattujen eri vaiheiden kautta muodostamme aineistostamme tutkimuskysymyksiimme liittyvät tulokset, joista kokoamme keskeiset asiat ja elementit tutkimuksemme johtopäätöksiksi. Peilaamme vielä lopuksi tutkimustuloksiamme aiemmin tuotettuun teorian tietoon. Tällä tavoin saamme vastaukset kehittämistyömme tutkimuskysymyksiin.

Analyysitulokintamme tutkimuksessamme on teoriasidonnainen. Teoriasidonnainen analyysi nojaa tiettyyn teoreettiseen malliin. Siitä huolimatta tutkimusta tehdessä aineistoa voidaan kerätä varsin vapaamuotoisesti. Tutkimuksen loppuvaiheessa analyysiä peilataan tuloksissa kuitenkin teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 99, 116.) Eskolan (2015) mukaan teoriasidonnaisessa analyysissä on kytkentöjä teoriaan, mutta tulokset eivät nouse suoraan teoriasta tai pohjaudu siihen. Tutkimustuloksista tehtyjen johtopäätösten yhteydessä kytkemme analyysissä esiin nousseita aihepiirejä teoriaan.

Puusan & Juutin (2011, 114) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistosta on löydettävissä monenlaisia mielenkiintoisia seikkoja, joita tutkija ei olisi itsekään arvannut tutkimuksessaan ilmenevän. Lisäksi laadullisen tutkimuksen aineistoa luonnehditaan usein varsin rikkaaksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään tyypillisesti monessa eri vaiheessa prosessinomaisesti. Aineiston keruun ja analyysin tekeminen voivat mennä osittain limittäin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kulku voi muuttua matkan varrella itse tutkimuksen aikana. Tutkimuksen kulku voi muuttua esimerkiksi niin, että tutkija lisää jonkun henkilön kesken tutkimusprosessin haastateltavien joukkoon. (Puusa & Juuti, 2011, 114-115.)

Tässä tutkimusprosessissa kävi kuten Puusa & Juuti (2001, 114-115) edellä kuvasivat. Olimme suunnitelleet haastattelevamme erään Etelä-Suomalaisen kunnan perhetyöntekijää, mutta koska varhaiskasvatuksen perhetyö oli keskeytetty kyseisessä kunnassa, niin emme sitten päässeetkään tekemään haastattelua. Eräässä toisessa kunnassa, samalla seutukunnalla puolestaan ehdotettiin tutkimuslupaa hakiessamme, että haastattelisimme heidän kunnan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän lisäksi myös kyseisessä kunnassa varhaiskasvatuksen perhetyömallin alulle pannutta työntekijää, jolla saattaisi olla arvokasta tietoa liittyen tutkimuksemme aihepiiriin. Sovimme kyseisen työntekijän kanssa haastattelun ja saimmekin häneltä arvokasta tietoa tutkimuksemme aihepiiriin liittyen.

8.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimustyössä on huomioitava aina eettiset periaatteet. Itse tutkimuksen aihe on jo eettinen ratkaisu, joka vaatii tutkijalta itseltään pohdintaa ennen tutkimukseen ryhtymistä. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä kohtaan on oltava kunnioittava suhtautuminen. Tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on oikeus pysyä tuntemattomana. Tutkimuksen aikana vältetään epärehellisyyttä kaikissa osavaiheissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 24-25.)

Sovimme yhteistyökunnan edustajien kanssa opinnäytetyön tekemisestä kyseisen kunnan tarpeesta käsin. Kunnan edustaja (sivistystoimenjohtaja) ehdotti, että toimeksiantosopimuksen sijaan teemme tutkimussopimuksen tutkimusluvan (Liite 3) muodossa. Kunnan puolelta esitettiin toive, että kunnan nimeä ei tuoda tutkimuksessa esille ja olemme toimineet toiveen mukaisesti. Anonymiteetin säilymisen vuoksi olemme esimerkiksi kuvanneet lapsiperheiden palveluja valtakunnallisella tasolla.

Anoimme teemahaastatteluun liittyvät tutkimusluvut haastateltavien työntekijöiden esimiesten antamien ohjeiden mukaisesti. Toisessa kunnassa tutkimusluvan allekirjoitti varhaiskasvatuksen esimies (Liite 4) ja toisessa puolestaan tutkimusluvan myöntämisestä tehtiin virallinen päätös (Liite 5).

Luotettavuus on keskeistä tutkimustyössä. Satunnaiset ja epäolennaiset tekijät eivät saa vaikuttaa tutkimuksen kulkuun ja tuloksiin. Tutkimuksessa pyritään aina objektiivisuuteen, mutta monet tutkimuksen tekijät ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että käytännössä täydelliseen objektiivisuuteen on mahdotonta päästä. Jo itsessään tutkimuksen aihe on tutkijan subjektiivinen valinta. (Aaltio & Puusa, 2011, 153)

Kun puhutaan luotettavuudesta laadullisessa tutkimuksessa, ei siihen löydy minkäänlaista yksiselitteistä ohjetta. Tuomi ja Sarajärvi (2012, 140-141) kuitenkin listaavat asioita, jotka pitäisi näkyä luotettavassa tutkimuksessa. Tutkielmassa on tärkeitä kuvata mitä tutkii ja miksi sekä miksi aihe on tärkeä. Myös aineiston keruuta tulee esitellä tarkasti, eli kuinka se on menetelmällisesti ja teknisesti sujunut ja onko siihen liittynyt joitakin erityispiirteitä. Tutkielmassa pitäisi selvittää, miksi tai miten haastateltavat ovat valikoituneet, mutta on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että anonymiteetti säilyy. Luotettavuutta lisää myös aineiston analyysin kuvaus sekä tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Eli tutkimus on raportoitava selkeästi ja tarkasti.

Olemme pyrkineet selittämään tutkimuksen kulkua selkeästi, jotta opinnäytetyömme täyttäisi luotettavan tutkimuksen ominaisuudet. Opinnäytetyötä tehdessä pohdimme tarkoin sitä, kuinka raportoimme haastattelujen tuloksia, jotta haastattelemiemme henkilöiden anonymiteetti säilyy.

9 Tutkimustulokset perhetyön mallin pohjana

Tutkimuksemme aineisto muodostuu kolmesta näkökulmasta käsin: teoreettinen aiemmin tuotettu tieto, kohdealueen varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien ammattilaisten näkemykset sekä muissa kunnissa varhaiskasvatuksen perhetyötä tekevien työntekijöiden kokemukset ja näkemykset. Haastateltavien anonymiteetin säilymistä varten emme eritele koodien avulla tuloksissa esitettyjen suorien lainausten kohdalla, kenen haastattelemamme henkilön kommentista on kyse. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esiin keskeisiä huomioita ja näkökulmia, joiden pohjalta varhaiskasvatuksen perhetyötä voitaisiin yhteistyökunnassa tulevaisuudessa toteuttaa ja joiden avulla voidaan laatia varhaiskasvatuksen perhetyön malli.

Lähdimme etsimään vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäiseksi pidimme tärkeänä selvittää, miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu perheiden palveluverkostoon ja mitä uutta palvelumallia aloitettaessa tulisi ottaa huomioon? Toiseksi halusimme selvittää, mitkä ovat varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän keskeiset työtehtävät ja millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä toteutetaan?

9.1 Varhaiskasvatuksen perhetyön lähtökohtia

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme on: Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita perhetyöpalveluja ja mitä uutta palvelumallia aloitettaessa tulisi ottaa huomioon? Etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme teemahaastattelujen ja learning cafén avulla. Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme alkuosaa “Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita perhetyötä tarjoavia palveluja?” emme käsitelleet learning caféssa omana teemanaan, mutta aihe nousi esille keskusteluissa. Teemahaastattelussa nostimme kysymyksen yhdeksi haastatteluteemoista. Teemahaastattelussa haastattelun teemoina oli sekä kysymyksen alku- että loppuosa. Saimme aineistoa kerätessä hyödyllistä ja arvokasta tietoa perhetyömallin rakentamiseen. Työmuodon rakentamisen kulmakivenä näyttäytyi tutkimuksessamme yhteistyö muiden perhepalveluja järjestävien tahojen kanssa.

9.1.1 Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Kun lähdetään rakentamaan uutta toimintamallia varhaiskasvatuksen perheille, on hyvä kartoittaa mitä palveluja perheille on jo tarjolla. Lähdimme itse opinnäytetyömme ideointivaiheessa liikkeelle niin, että esittelimme opinnäytetyömme idean seudun perhepalveluja tuottaville tahoille ja halusimme kuulla samalla heidän ajatuksiaan aiheesta.

Haastattelemiemme perhetyöntekijöiden vastauksissa esiintyi toistuvasti se näkökulma, että uusi toimintamalli vaatii käynnistämävaiheessa jatkuvaa vuoropuhelua varhaiskasvatuksen perhetyön ja muiden perheen tukipalveluja tarjoavien tahojen kesken. Palveluverkoston selkeyttämiseksi tarvitaan yhteisiä toimintarakenteita sekä ammatilliseen yhteistyöhön että asiakkaan palvelemiseksi ja ohjaamiseksi. Vuoropuhelua perusteltiin ensisijaisesti sillä, että vältetään päällekkäinen työskentely muiden perhetyötä tekevien tahojen kanssa.

Yhteistyön merkitys korostui erityisesti siinä vaiheessa, kun varhaiskasvatuksen perhetyömallia luodaan kuntaan. Jo suunnitteluvaiheessa tulee kirkastaa eri tahojen tuottamien perhetyöpalvelujen tarjontaa, jotta osataan kohdentaa varhaiskasvatuksen perhetyö täydentämään muita palveluja. Myös asiakkaan palveluohjaamiseksi on tärkeää kirkastaa eri toimijoi-

den tarjoamat palvelut. Yksi haastatelluista perhetyöntekijöistä painotti sitä, että on selvitettävä yhteistyötahoille, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö on ja miten asiakkaaksi tullaan. On tuotava esille se, että asiakkuus ei edellytä lähetteitä, vaan toimitaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Hän painotti myös sitä, että on käytävä keskustelua siitä, miten luodaan yhteistyörakenteita muiden palveluntarjoajien kanssa.

“...et mä oon kyll ite sitä mieltä ett (varhaiskasvatuksen perhetyöhön) ei mitään lähetettä, vaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä...”.

Varhaiskasvatuksen perhetyön suunnittelu- ja alkuvaiheessa kannattaa luoda selkeitä yhteistyörakenteita muiden perhepalveluja (esimerkiksi perheneuvola, neuvolan perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu ja lastensuojelun perhetyö) tuottavien tahojen kanssa. Yhteistyötahojen keskustelujen avulla pyrittiin välttämään sitä, että eri palveluntuottajat tekisivät päällekkäistä työtä, kuten jo aiemmin on tuotu esille. Perhetyöntekijöiden haastatteluissa kerrottiin erilaisista yhteistyörakenteista, jotka oli koettu hyödyllisiksi. Yhdessä varhaiskasvatuksen perhetyötä tarjoavassa kunnassa oli haastateltavan mukaan perustettu työmallin aloitusvaiheessa ohjausryhmä. Ohjausryhmään kuului sosiaali- ja terveysjohtaja, varhaiskasvatusjohtaja, lapsiperheiden kotipalvelun esimies ja päivähoitoalueen johtaja. Ohjausryhmä lähti liikkeelle keskustelemalla siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö on ja mitä se ei ole. Yhteistyöllä päästiin turhista ennakkoluuloista varhaiskasvatuksen perhetyötä kohtaan ja saatiin selkeytettyä ja kirkastettua palvelujen tarjontaa eri toimijoiden kesken. Haastateltava toi esille, että keskustelu siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö on ja mitä sillä haetaan, on todella tärkeää yhteistyökumppaneiden kanssa, koska uuden palvelumallin käynnistäminen saattaa helposti herättää ajatuksia jopa siitä, että uuden palvelumallin edustaja tulee tekemään toisten töitä, kuten seuraavassa kommentissa kuvataan:

“Mutta kyllähän se siis vaatii keskustelua tosi paljon yhteistyökumppaneiden kanssa ett mitä se on ja mitä sillä haetaan, koska se myös hirveen helposti nostattaa sellaista että tuleeko toi tekeen meidän duuneja vaikka työtä kaikille varmasti on riittävästi”.

Learning cafe -tilaisuudessa ei varsinaisesti käsitelty teemaa ”mihin varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osana muita perhetyöpalveluja. Tilaisuudessa tuotiin kuitenkin myös esille se, että on tärkeää hahmottaa mikä on varhaiskasvatuksen perhetyön työnkuva ja mikä taas kuuluu lastensuojelun perhetyön työntekijän työhön. Yksi learning cafén loppukeskustelun kommentoijista mainitsi, että yhteistyötahojen huomioiminen varhaiskasvatuksen perhetyön mallia rakentaessa on tärkeää ja on muistettava koko ajan se, mitä muut palvelut tarjoavat.

“... meidän täytyy koko ajan muistaa se, mitä ne muut tarjoaa, millä pelimerkeillä ja tavallaan et me muistetaan se rajapinta ja käydä sitä vuoropuhelua näitten yhteistyötahojen kanssa.”

Perhetyön asiakkuuden peruslähtökohdaksi osoittautui se, että avun hakeminen ja näin ollen asiakkaaksi tuleminen oli rakennettu mahdollisimman helpoksi vanhemmille. Ilmiöstä käytettiin haastatteluissa käsitettä matalan kynnyksen palvelu ja tämä käsite nousi esille sekä yksilöhaastatteluissa että learning cafén tuloksena.

“että tää olis mahdollisimman matalankynnyksen palvelua”

9.1.2 Toisiaan täydentävät perhetyöpalvelut

Sekä learning café -tilaisuudessa että yksilöhaastatteluissa nousi esille muiden perhepalveluja tuottavien toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyön merkitys. Yhteistyötahot tulisi huomioida hyvin työmallia kehitettäessä. Lisäksi pidettiin tärkeänä selkeyttää sosiaalipalvelujen tuottamien perhetyöpalvelujen ja varhaiskasvatuspalvelujen suhdetta toisiinsa.

Joskus saattaa olla, että samassa perheessä tarvitaan yhtä aikaa eri perhetyömuotoja. Tällöin palvelut ovat toisiaan täydentäviä. Haastatteluissa kerrottiin, että esimerkiksi neuvolan perhetyöntekijä käy hoitamassa lapsia, jotta perheen vanhemmat voivat osallistua varhaiskasvatuksen perhetyön järjestämään vanhemmille tarkoitettuun parisuhdeiltaan. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voi myös toimia työparina lastensuojelun työntekijälle. Työparityöskentelystä kertova perhetyöntekijä mainitsee, että tällöin vastuutyöntekijänä toimii lastensuojelun työntekijä.

“ja samoten sitte mulla on lastensuojelun perhetyöntekijän kanssa yhteinen, yhteisiä perheitä. mut että varmaan siinä enempi on jos aatellaan että on siellä lastensuojelussa, niin on sitten työparina että se vastuutyöntekijä on varmaan sitte siellä se, että sielläkin myös sitte ite ajattelen ja siitäkin on puhuttu että varmaan että jos on lastensuojelun perhetyötä niin silloin myöski se kriteeri myöski itte oon ajatellu että on se lapsi on päivähoitossa. Kyllä se on se linkki tavallaan.”

Haastatteluissa tuli esiin moniammatillinen yhteistyö muiden perhepalvelutahojen kesken. Haastateltavat kertoivat tekevänsä moniammatillista yhteistyötä muiden tahojen kanssa, esimerkiksi lastensuojelun ja neuvolan. Yhteistyötä tehdään myös kotipalvelun kanssa esimerkiksi niin, että varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä käy keskustelemassa vanhempien kanssa vanhemmuuteen liittyvistä asioista ja kotipalvelu tukee arjen arkisissa asioissa.

“Kotipalvelun työntekijät, jotka tekee enemmän sellasta lasten hoitoa tai mahdollistaa vanhemmille jotain lepoa tai jotain muuta pääasiassa semmoset perheet jotka.. et semmoset joissa lapset on kotona tai ainakin yksi lapsi kotona hoidossa ja muita sisaruksia päivähoitossa, jonkin verran niiden kanssa saattaa olla yhteistyötä et esim. mä käyn vanhempien kanssa juttelemassa vanhemmuuteen liittyvistä asioista tai rajojen asettamisesta tai mitä se sit onkaan ja siltä siellä käy lisäksi kotipalvelusta tukena niissä arjen arkisissa asioissa.”

9.1.3 Perhetyöpalvelun markkinointi

Varhaiskasvatuksen perhetyöpalvelun markkinointi asiakasperheille nähtiin tärkeänä osana perhetyöntekijän työtä. Markkinointi on tärkeää erityisesti toiminnan käynnistymisvaiheessa, jotta perheet osaisivat hakeutua palvelun piiriin. Learning caféssa tuotiin esille, että varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän on tärkeä olla läsnä erilaisissa päiväkodin tilaisuuksissa, jolloin hän tulee tutuksi perheille. Esille tuli myös, että perhetyöntekijä voisi olla mukana jo päivähoiton aloitusvaiheessa esim. osallistua vanhempainiltoihin ja olla tarvittaessa mukana päivähoiton aloituskeskustelussa.

“ja päivähoiton aloitusvaiheessa tulis heti tutuksi perheille. ja sitten oli puheita siitä, että olis hyvä olla mukana vanhempainilloissa ja muissa perheilloissa. ei ehkä ihan vaan läsnä olemalla, mut vaikka niin, että olis joku rasti siellä ja niin et tulis sitä toimintaa vanhempien kanssa...”

Varhaiskasvatuksen perhetyön markkinointi on tärkeää myös varhaiskasvatuspalveluiden sisällä. Toimintamalli tulee tehdä tutuksi kaikille varhaiskasvatuksen työntekijöille, jotta vanhemmille osataan kertoa tarjolla olevasta palvelumallista ja vanhempia ohjataan palvelun piiriin. Tämä asia tuli esille sekä haastatteluissa, että learning café -tilaisuudessa.

Aiemmin tässä luvussa kerrottiin yhteistyörakenteiden huomioimisen tärkeydestä varhaiskasvatuksen perhetyössä. Yhteistyötä voidaan kuvata myös eräänlaiseksi markkinoinniksi, koska yhteistyötä tekemällä lisätään tietoutta varhaiskasvatuksen perhetyöstä.

9.1.4 Tuki varhaiskasvatuksen perhetyöntekijälle

Yhteistyökunnan varhaiskasvatuksen työntekijät toivat learning café -tilaisuudessa esille, että on tärkeää huolehtia varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän jaksamisesta. Työnohjauksen

merkitystä korostettiin keskusteluissa ja erilaisia parityöskentelymalleja pohdittiin. Työparityöskentelyssä työparina voisi varhaiskasvatuspalveluiden sisältä toimia erityislastentarhanopettaja tai joku työntekijä lapsiryhmätiimistä. Työparityöskentelyä perusteltiin mm. seuraavasti:

“ja sit jos siinä olis niitä työpareja tai muuta, niin sit sitä pystyis jakamaan niitä ajatuksia ja muuta. niin se on aina niinku enemmän... jollain tavalla ehkä... tulee niinku enemmän ajatuksia, useammalta kantilta.”

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän kuulumista työtiimiin pidettiin keskusteluissa tärkeänä. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voisi muodostaa työtiimin esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tiimiin kuuluminen antaa keskustelijoiden mukaan työntekijälle mahdollisuuden jakaa ja kehittää työtään.

Learning café -tilaisuudessa pohdittiin myös sitä, että pieneen kuntaan palkattavan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän olisi hyvä olla kotoisin joltain muulta paikkakunnalta. Tätä perusteltiin sillä, että pienellä paikkakunnalla ihmiset tuntevat toinen toisensa ehkä liian hyvin; on paljon sukulaissuhteita ja kaverisuhteita. Työskentelyalustan katsottiin olevan paremmalla (käytettiin myös sanaa terveemmällä) pohjalla, kun asiakkaat eivät ole entuudestaan niin tuttuja ja toimitaan yhteistyössä vain ammatillisesta näkökulmasta. Tähän asiaan on toki vaikea vaikuttaa, koska työntekijää valitessa asuinpaikka ei voi olla valintakriteerinä.

Työnohjausta pidettiin tärkeänä varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työssä. Työnohjaus mainittiin sekä learning cafén koosteissa että teemahaastatteluissa. Yksi haastatelluista perhetyöntekijöistä kertoi saavansa työhönsä työkaluja työnohjauksen ja koulutusten kautta. Yhteistyö muiden perhetyöntekijöiden kanssa koettiin myös edistävän työssä jaksamista.

“näitten muitten perhetyöntekijöitten kans meillä on aika niinkö tiivis tosiaan se yhteydenpito ja sitä kautta voi näitä asioita pohtia. siihen niinkö ei varmaan liika voi panostaa että pystys tavallaan jättää työt työpaikalle ettei ne tuu sitte kotiin”

9.2 Työmenetelmät ja työtavat varhaiskasvatuksen perhetyössä

Toiseen tutkimuskysymyksemme “Millä menetelmillä vastattaisiin parhaiten varhaiskasvatuksen perhetyössä asiakkaiden tarpeisiin?” saimme hyvin laajaa näkökulmaa ja moninaisia työskentelyideoita. Perhetyöntekijöiden haastatteluissa tuli selkeästi esiin, että perhetyössä asi-

akkaan kohtaamisessa tulee näkyä työntekijän ystävällinen lähestyminen, asiakkaan kunnioitus ja ehdoton luottamuksellisuus. Tutkimuksemme learning café -tilaisuudessa nousi myös esille avoimen ja luottamuksellisen yhteistyön merkitys perhetyössä.

“ja kaiken a ja o olis avoin ja luottamuksellinen yhteistyö. “

Haastatteluissa tuli esiin, että varhaiskasvatuksen perhetyön menetelmät ja työtavat määrittyvät pitkälti perheiden tarpeista käsin. Perheiden tarpeet ovat avainasemassa perhetyön menetelmien valinnassa.

Myös työntekijän ammattitaito ja osaaminen vaikuttavat siihen minkälaisia menetelmiä perhetyöntekijä käyttää työssään. Mikäli perhetyöntekijällä on esimerkiksi koulutusta parisuhde-työhön, hänellä on enemmän mahdollisuuksia ja työkaluja auttaa vanhempia käsittelemään parisuhteessa esiintyviä ongelmia. Järvinen, Veistilä & Taajamo (2012, 158) toteavat, että perheiden tarpeiden ja tilanteen lisäksi perhetyön menetelmiin ja työtapoihin vaikuttavat olennaisesti myös työntekijän osaaminen ja koulutus.

“..keskustelut vanhempien kanssa sekä kotona että työhuoneella, riippuen asiasta. Ja tietysti mulla on ollut erityisosaamisena se parisuhde-työ, niin se on ollut semmoinen oma siivunsa”

9.2.1 Vanhemmille tukea arjen pulmatilanteisiin

Mikäli perheessä oli esimerkiksi lapsen rajojen asettamiseen ja /tai vanhemman väliseen vuorovaikutukseen liittyvä ongelma, mietittiin asiaa yhdessä vanhemman kanssa ja etsittiin toimintamalleja lapsen kasvatuksellisiin seikkoihin. Asiaa käsiteltiin perheen kanssa joko puhelinkeskusteluna, vanhemman ja perhetyöntekijän kahden keskeisinä tapaamisina perheen kotona tai perhetyöntekijän toimistolla ja joskus myös yhdessä muidenkin perheen verkostoon kuuluvien jäsenten kanssa. Perhetyöntekijä osallistui toisinaan päiväkodin ja vanhemman väliseen varhaiskasvatuskeskusteluun. Varhaiskasvatuskeskustelussa hän antoi mm. konsultaatioapua lapsen kasvatuksellisiin pulmiin. Yksi perhetyöntekijöistä kuvasi vanhemman yhteydenottoa seuraavasti:

“esim. jos soittaa vanhempi jolla on uhmaikäinen lapsi. Uhmaikäiset on hyvin työllistäviä. Se ihana enkeli tai prinssi on muuttunut tosi kummalliseksi riehuu ja tekee kaikkee ja sitt ne vanhemmat soittavat ku he ei tiedä mitä tehdä. No sitte mä juttelen heidän kanssaan...”

Learning café -tilaisuudessa pidettiin tärkeänä vanhemman ja perhetyöntekijän välisiä keskusteluja. Keskusteluissa pidettiin tärkeänä sitä, että vanhemmilla olisi mahdollisuus tavata perhetyöntekijää ja keskustella hänen kanssaan joko perheen kotona tai päiväkodilla. Keskusteluja käydään vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen, perhe-elämään ja parisuhteeseen liittyvistä asioista. Ryhmien ajatuksissa tuotiin esille myös havainnointi perhetyön työmenetelmänä. Havainnointi voisi tapahtua esimerkiksi niin, että perhetyöntekijä menisi perheen kotiin ja seuraisi perheen arkea. Perhe voi työstää perhetyöntekijän tuella arjen pulmatilanteita havainnoinnin tuomia näkökulmia hyödyntäen.

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sisältää arjen konkreettisia neuvoja ja vanhemmuuden tukemista arjen asioissa. Tavoitteena työskentelyssä on, että vanhempi oivaltaa itse, mikä olisi heidän perheelleen paras tapa ratkaista arjen pulmatilanteita. Arjen tuki tulisi olla pitkäjänteistä ja mahdollisimman konkreettista.

“et esimerkiksi perheessä nii olla sen kummemmin tekemässä mitään vaan tehdä niitä havainnointia, sit sen myötä tehdä ehkä niitä oikeita kysymyksiä. semmoisia, et saatais sitten yhdessä perheen kanssa oivalluksia siitä, et miten ehkä päästäs eteenpäin.”

Vanhempien kanssa käydyissä keskusteluissa vanhemmuuteen liittyvien roolien käsittelyyn hyödynnettiin vanhemmuuden roolikarttaa.

“ menetelmiä..., että varmaan se vanhemmuuden roolikartta, että sen pohjalta hirveen monasti sitä keskustelua niinku käydään”.

9.2.2 Yhteistyö ja konsultointi

Sekä haastatteluissa että learning café -tilaisuudessa oltiin sitä mieltä, että perhetyöntekijä voisi tuoda oman asiantuntemuksensa lapsiryhmätyöihin ja antaa konsultaatioapua. Perhetyöntekijä voisi työskennellä välillä osana lapsiryhmätyöitä ja hän voisi osallistua tarvittaessa varhaiskasvatussuunnitelma tai lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma -keskusteluihin. Perhetyöntekijät kertoivat yhteistyön varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa edellä mainituin keinoin olleen tärkeä osa heidän työtään.

“ tiivistä yhteistyötä/ vuoropuhelua peon (perheohjaajan) ja henkilökunnan välillä”

Yhteistyö lapsiryhmätiimin ja perhetyöntekijän kanssa ei ollut automaattista, vaan yhteistyön tarve punnittiin vanhemman ja perhetyöntekijän kanssa. Mikäli perheen ongelmat eivät olennaisesti näkyneet päiväkodin arjessa ja vanhempi oli itse ollut suoraan yhteydessä perhetyöntekijään, ei päiväkodin henkilöstöllä ollut välttämättä tietoa perheen perhetyön asiakkuudesta. Jos tilanne liittyy esimerkiksi päiväkotiryhmään tai lapsen käyttäytymiseen, niin perheen kanssa sovitaan, että perhetyöntekijä voi olla yhteydessä lapsiryhmätiimiin ja tiedustella, miten lapsella ryhmässä menee. Tarvittaessa perhetyöntekijä käy havainnoimassa lapsen käyttäytymistä päiväkotiryhmässä.

“..jos perheellä on asia, joka ei liity päivähoitoon ja lapsen ryhmään, niin mun mielestä on ihan ok, ett me hoidetaan asia vanhemman kanssa, ei sitä tarvii tietää ryhmän aikuisten. Sitte jos tuntuu että tästä olis hyvä jutella myös lapsiryhmän aikuisille, niin sitten vois jutella myös lapsiryhmän aikuisille, niin sitten vois jutella vanhemman kanssa ett puhuttaisko tästä myös lapsiryhmän aikuisille. “

9.2.3 Voimavarakeskeisyys työtapana

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöiden haastatteluissa ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys nousivat keskeisiksi työtavoiksi. Tavoite on, että asioita ei tehdä perheiden puolesta vaan haetaan yhdessä vastauksia erilaisiin tilanteisiin. Perheitä autetaan löytämään voimavaroja ja ratkaisuja omaan elämäänsä. Tällöin varhaiskasvatuksen perhetyötä voi kutsua voimaannuttavaksi ja perhetyöntekijän roolia rinnalla kulkijaksi.

Perheen hyvinvointia ja myönteistä suuntaa edistävään tilanteeseen nähtiin pääsevän parhaiten sitä kautta, että nostettiin esille myönteisiä asioita, joita perhe toteutti. Myönteisiä toimintatapoja esiin tuomalla ja huomioimalla luodaan onnistumisen kokemuksia ja saadaan vahvistusta perheen hyvinvointia edistäviin toimintamalleihin. Yksi haastatelluista kuvasi palautteen antamista seuraavasti:

“...ja sitte annetaan palaute vanhemmalle ett tiedäksä ett mitä tossa tapahtu ett tossahan lähti sujumaan ja sieltä haetaan ne onnistumiset. Jokainen kyllä tietää missä tekee virheitä, mutt tärkeä tuoda vanhemmalle esille se, että missä hän onnistuu ja mitä kannattaa lisätä. Sitten voidaan keksiä lapselle jotain palkitsemisjuttuja tai muuta vastaavaa.”

9.2.4 Ryhmämuotoinen tuki

Ryhmämuotoisen tuen järjestäminen nähtiin yhdeksi perhetyön tavaksi. Perheille järjestettiin ryhmämuotoista toimintaa, joissa toiminnan kautta päästiin keskustelemaan perheitä koskevista aiheista. Toiminta saattoi välillä olla käytännön läheistä, esimerkiksi laitettiin ruokaa ja keskusteltiin samalla ruoanlaiton lomassa arjen askarruttavista asioista. Näillä tapaamisilla pyrittiin voimaannuttamaan vanhempia ja edistämään lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Toiminnan tausta-ajatuksena oli myös edistää perheen luonnollisia verkostoja. Ryhmämuotoista tukea järjestettiin myös kohdennettuna joko isille tai äideille.

“ sitten on ollu erilaisia ryhmiä. Käsikädessä- ryhmä, joka on ollu lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemiseen ja tota myöhemmin on ollu isäryhmäkin ja sitte jossain kohtaa tässä ruudussa oli semmonen puolipäiväryhmä päiväkodilla sitte tota mä niitten kotona olevien äitien kanssa, millä oli pienempi sisarus kotona sitt mä niitten kanssa tehtiin kaikenlaista.. tehtiin ruokaa sitte ne aiheet lähti oikeistaan niistä äideiltä, että mitä ne kaipas ett mikä oli niille, et me työstettiin niitä.”

Learning café -tilaisuudessa ideoitiin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän yhdeksi työmenetelmäksi tuottaa ryhmämuotoista toimintaa varhaiskasvatuksen asiakasperheiden vanhemmuuden tukemiseksi. Yhteistyökunnan varhaiskasvatuksessa on ollut käytössä vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen liittyviä Käsikynkkä-ryhmiä sekä Theraplay-ryhmiä. Näiden toteuttamisessa voisi olla mukana varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä.

“Theraplayta on käytössä ryhmissä ja sitä vois käyttää; vanhempi-lapsi ryhmä, kotona tai päiväkodissa. ja muita vuorovaikutusta tukevia menetelmiä.”

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voi työssään tukea vanhempia myös parisuhteen vahvistamiseen liittyvissä asioissa. Muiden kuntien varhaiskasvatuksen perhetyötä tehneiden haastatteluissa tuotiin esille, että vanhempien parisuhteeseen liittyviä teemoja käsiteltiin varhaiskasvatuksen perhetyön toimesta sekä vanhemman ja perhetyöntekijän välisten keskustelujen että ryhmämuotoisten toimintojen kautta.

Yksi haastatelluista perhetyöntekijöistä kertoi, että perhetyön toimesta järjestettiin parisuhdeilloja kaksi kertaa vuodessa. Varhaiskasvatuksen puolesta järjestettiin lastenhoito parisuhdeillan ajaksi, jotta vanhempien osallistuminen ylipäättään oli mahdollista ja vanhemmat pysyivät keskittymään illan ohjelmaan. Iltoihin kutsuttiin joku pariskunta puhumaan tietystä aiheesta, esimerkiksi vuorovaikutukseen liittyen. Alustuksen jälkeen osallistujaparit keskustelivat aiheesta keskenään annetun pohdintatehtävän pohjalta. Haastateltava toi esille, että perheilloissa pidettiin tärkeänä sitä, että parit keskustelivat aiheesta keskenään, koska joillekin

ryhmässä keskustelu omista henkilökohtaisista asioista on hyvin vaikeaa. Parien kanssa työkennellään erilaisten menetelmien avulla, esimerkiksi vahvuuskortit, verkostokartat ja vanhemmuuden roolikartat. Menetelmät valikoituvat perheiden tarpeista ja tilanteesta sekä niiden pohjalta määritellyistä tavoitteista käsin. On tärkeää, että perheet itse määrittävät, mihin he ovat työskentelyssä valmiita.

“Joku pari puhuu ensin esim. jostain aiheesta esim. riidellään rakkaudella, tai vuorovaikutuksesta tai tunteista ja tarpeista. Sitten parit keskustelee aiheesta keskenään. ei mitää ryhmäkeskusteluja eli saa puhua sen oman puolison kanssa aiheesta. ”

10 Johtopäätöksistä varhaiskasvatuksen perhetyön malliin

Tutkimuskysymystemme taustalla oli teoratiedon lisäksi jo opinnäytetyön idea- ja suunnitelmavaiheessa kartoittamamme yhteistyökuntamme seudulla tällä hetkellä tarjolla olevat perhepalvelut ja niiden toimintatavat. Kartoituksen lisäksi kävimme syvällisemmän tiedon saavuttamiseksi ryhmäkeskustelua perhepalveluja järjestävien tahojen edustajien sekä varhaiskasvatuksen esimiesten kesken varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Olennaiseksi kysymykseksi keskustelun yhteydessä muodostui, että mihin varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuisi perheiden palvelujen verkostossa.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä lähdimme etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiimme perhetyötä toteuttavien asiantuntijoiden sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemysten kautta. Pidimme tärkeänä, että myös asiakasperheiden ääni pääsee tutkimuksessamme esille, joten lähetimme yhteistyökuntamme päiväkotien välityksellä asiakasperheille haastattelukutsun. Valitettavasti emme saaneet yhtään yhteydenottoa asiakkailta ja näin ollen jouduimme jättämään asiakasnäkökulman työstä pois.

Muiden perhepalveluja tuottavien tahojen näkemyksissä nousi vahvasti esille, että varhaiskasvatuksen perhetyö tulisi olla matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää palvelua, jossa perheitä tuettaisiin oikea-aikaisella ja mieluusti perheitä osallistavalla ryhmämuotoisella toiminnalla. Tämä loi pohjaa myös tutkimuskysymystemme valinnalle, jonka myötä yhdeksi merkittäväksi tutkimuskysymykseksi nousikin varhaiskasvatuksen perhetyön kuvan kirkastaminen ja työn rajapinnat suhteessa muiden perhetyötä tarjoavien tahojen työn kanssa. Rajapintojen erittely osoittautui tutkimuksessamme hieman hankalaksi, joskin joitakin selkeitä eroja eri tahojen järjestämän perhetyön periaatteista on toki löydettävissä.

Tutkimuksemme johtopäätökset muodostuvat perhetyöntekijöiden haastatteluista ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden learning cafe -tilaisuudessa tuotetun aineiston pohjalta.

Johtopäätökset muodostavat varhaiskasvatuksen perhetyön mallille pohjan, joka on hyödynnettävissä yhteistyökunnan varhaiskasvatuksessa.

10.1 Varhaiskasvatuksen perhetyö osana muita perhepalveluja

Etsimme tutkimuksessamme vastausta siihen, miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuisi osaksi muita perhetyötä tarjoavia palveluja. Päivähoidon perhetyölle ei ole vakiintunut toimintatapaa tai -mallia (Lastensuojelun käsikirja 2014). Perhetyötä voidaan kuvata sen mukaisesti, missä toimintaympäristössä perhetyötä tehdään, esimerkiksi päiväkotien perhetyöksi (Rönkkö ja Rytönen 2010, 27).

Varhaiskasvatuksen perhetyön selkeä erottelu esimerkiksi neuvolan perhetyöstä on hieman hankalaa. Neuvolan perhetyön toimintakäsikirjassa (2011, 4) neuvolan perhetyötä kuvataan palveluksi, joka edistää ja tukee lapsiperheitä monenlaisissa elämänhallintaan liittyvissä tuen tarpeissa. Perheitä autetaan ja tuetaan vaikean vaiheen yli esimerkiksi silloin, kun arjen sujuminen on haasteellista vanhemman väsymyksen vuoksi. Palveluiden välisen eron muodostaa toki jo palveluun hakeutumisen erilaiset lähtökohdat. Neuvolan perhetyön asiakkaaksi tullaan neuvolan terveydenhoitajien kautta ja varhaiskasvatuksen perhetyön asiakkaat ovat varhaiskasvatuksen asiakkaita, jotka voivat hakeutua asiakkaiksi joko ottamalla itse yhteyttä perhetyöntekijään tai varhaiskasvatuksen henkilöstön kautta.

Varhaiskasvatuksen keskeisenä perhetyön muotona korostui moniammatillinen yhteistyö eri tahojen kesken. Yhteistyön kautta selkeytyy myös perhetyön työskentelytapa, rajapinnat sekä yhteistyörakenteet eri yhteistyökumppaneiden kesken. Johtopäätöksenä ensimmäisen tutkimuskysymyksemme alkuosaan: "Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita perhetyötä tarjoavia palveluja?" voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen perhetyötä on vaikea eritellä muista perhetyönpalveluista, koska työ on niin moninaista. Varhaiskasvatuksen perhetyön selkein ero suhteessa muihin perhetyönpalveluihin on, että sitä tarjotaan varhaiskasvatuksen asiakkaille mahdollisimman matalalla kynnyksellä, osana varhaiskasvatuksen palvelupalettia. Varhaiskasvatuksen kentässä perheen tuen keskiössä ovat lapsen tarpeet, kuitenkin muita perheen jäseniä unohtamatta. Varhaiskasvatuksen perhetyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja siihen ei liity varsinaisesti kontrollin elementtejä, kuten esimerkiksi lastensuojelun perhetyöhön. Myllärniemi (2007, 9-10) toteaa lastensuojelun perhetyön olevan pääsääntöisesti avohuollon tukitoimena toteutettavaa työtä. Avohuollon tukitoimena työtä toteutetaan avohuollon asiakassuunnitelman pohjalta. Lastensuojelun perhetyössä sosiaalityöntekijällä on koordinoiva ja päättävä rooli sekä vastuu asiakasohjauksesta.

10.1.1 Moniammatillinen yhteistyö palvelumuodon kehittäjänä ja hyvinvoinnin edistäjänä

Varhaiskasvatuksen perhetyön ja muiden yhteistyötahojen välinen vuoropuhelu koetaan merkittävänä ja tärkeänä elementtinä. Yhteistyön merkitys korostuu etenkin siinä vaiheessa, kun työmuotoa luodaan ja kehitetään. Asiakastasolla puolestaan saavutetaan mahdollisimman moninainen kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta, jolloin päästään edistämään asiakkaan hyvinvointia monenlaista tietoa ja taitoa hyödyntäen. Järvisen ym. (2012, 93) mukaan perheen ha-
keutuessa perhetyön piiriin, on perheellä usein jo yhteys myös muihin perhepalveluja tuot-
taviin tahoihin. Perheen kokonaisvaltaisen tuen rakentamiseksi on muodostettava moni-
ammattillinen työryhmä. Moniammatillisen työryhmän työskentelyn pohjana on yhdessä sovit-
tujen menettelyjen ja toimintasuunnitelmien kautta selkiyttää asiakkaan tilannetta ja tukea
asiakkaan muutosta. Moniammatillisen yhteistyön kautta estetään turhia päällekkäisyyksiä eri
ammattitoimijoiden kesken. Sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi yhdistetään eri toimi-
joiden osaaminen. (Järvinen ym. 2012, 93.) Varhaiskasvatuksen perustoimintatapoihin kuuluu
verkostotyö. Verkostotyön voidaan katsoa olevan edellytys sille, että lapsen kehitystä voidaan
tukea ja lapsesta saadaan kokonaisvaltainen näkemys. (Koivunen 2009, 11.)

10.1.2 Varhaiskasvatuksen perhetyö tutuksi yhteistyön kautta

Lapsiperhekyselyn 2012 yhteenvedossa on tuotu esille, että perheiden kokemus palveluista
saadusta riittämättömästä tuesta voi johtua siitä, että perheet ovat asiakkaina usealla palve-
luntuottajalla, jotka eivät ole riittävän tietoisia toistensa toiminnasta. Jotta palveluntuotta-
jat pystyisivät tukemaan perhettä mahdollisimman hyvin ja tarjoamaan toisiaan täydentäviä
palveluja, tulisi yhteistyötä tehdä palveluntuottajien kesken. (Perälä ym. 2014, 238.) Tutki-
muksessamme tuli ilmi, että samassa perheessä saatetaan tarvita joskus yhtä aikaa eri perhe-
työmuotoja; esimerkiksi neuvolan perhetyöntekijä käy hoitamassa lapsia, jotta perheen van-
hemmat voivat osallistua varhaiskasvatuksen perhetyön järjestämään vanhemmille tarkoitet-
tuun parisuhdeiltaan. Tällöin palvelut ovat toisiaan täydentäviä. Uutta työmallia luotaessa
työn tehtäväkuva tulee olla riittävän selkeä, jotta yhteistyökumppanit sekä asiakkaat tiedos-
tavat mitä palvelu on ja mihin tarpeeseen sitä voidaan tarjota.

Varhaiskasvatuksen perhetyön luomisessa ja käynnistämisessä on hyvä huomioida, että kaiken-
lainen näkyvillä olo ja palvelumallin tutuksi tuominen on tärkeää, varsinkin työmuodon perus-
tamisen alkutaipaleella. On hyvä varautua siihen, että uuden palvelumallin tutuksi tuleminen
asiakkaille ja yhteistyökumppaneille vie aikaa. Uusi palvelumalli voi aiheuttaa myös epätietoi-
suutta, epävarmuutta ja kielteisiä ennakkokäsityksiä, jolloin on tärkeää avata palvelumuotoa
ja tuoda asiaa tutuksi kaikille yhteistyötahoille ja tietysti ennen kaikkea asiakkaille. Varhais-
kasvatuksen perhetyöntekijän on hyvä olla näkyvillä erilaisissa tilaisuuksissa, joissa tavoittaa

sekä asiakkaita ja yhteistyökumppaneita. Järvinen ym. (2012, 94) toteavat että asiakastilanteiden lisäksi myös palvelujen kehittämistyössä tarvitaan yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken.

10.1.3 Tuki varhaiskasvatuksen perhetyölle

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme tavoitteli tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä tulisi ottaa erityisesti huomioon varhaiskasvatuksen perhetyötä kehitettäessä ja käynnistettäessä. Merkittäväksi ja huomioitavaksi elementiksi tutkimuksessamme nousi tuen järjestäminen itse perhetyölle. Monessa kunnassa varhaiskasvatuksen perhetyötä tehdään yksin ilman kollegiaalista tukea. Kuitenkin perhetyö on henkisesti kohtuullisen kuormittavaa työtä, jossa tulee ottaa moninaisia näkökulmia kaiken aikaa huomioon. Nopparin (2006, 182-183) mukaan työskentely perheiden kanssa vaatii työntekijältä henkilökohtaista eheyttä. Työntekijä osallistuu perheen elämään, joten hänen on kyettävä säilyttämään oma tasapainonsa sekä hyväksyttävä perheen haasteet. Olisi tärkeää, että perhetyöntekijällä olisi riittävä ammatillinen tuki työlleen. Tutkimuksessamme tuli esiin erilaisia tapoja saada perhetyölle ammatillista tukea.

Yhdessä varhaiskasvatuksen perhetyötä tarjoavassa kunnassa kokoonnuttiin keskustelemaan ammatillisista työtavoista lähikuntien perhetyöntekijöiden kesken. Näin saatiin kollegiaalista tukea, rikastettua omia näkemyksiä ja jaettua omia kokemuksia perhetyöstä. Perhetyön luonteen vuoksi perhetyöntekijällä tulee olla riittävä tuki kehittyäkseen ja ylläpitääkseen ammatillisia valmiuksiaan toimia työssä. Työ vaatii jatkuvaa uuden oppimista, kouluttautumista ja innovatiivista otetta. Näin ollen hyvin toimiva perhetyö vaatii onnistuakseen vankat tukirakenteet.

Joissain kunnissa on tehty perhetyötä myös parityönä joko saman organisaation alla tai esimerkiksi lastensuojelun perhetyön kanssa yhteistyössä. Parityöskentely saman organisaation alla lienee hieman haasteellinen resurssikysymys, koska tavallisesti kunnissa toimii vain yksi varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä. Myös työnohjausta käytetään perhetyöntekijän työn tukena. Työn kehittämisen ja työssä jaksamisen edistämiseksi on tärkeää resursoida työn tukirakenteet siinä vaiheessa, kun työmallia lähdetään luomaan ja käynnistämään.

Perhetyössä perhetyöntekijän oman ajattelun ja toiminnan merkitys ovat erityisen tärkeitä. Työnohjauksen tarkoitus on kehittää työntekijän taitoja, jotta hän voi hoitaa työtään sujuvasti, ilman vaikeuksia. Työnohjauksella edistetään näitä edellä mainittuja taitoja. Lisäksi työnohjaus on paikka, jossa voidaan käsitellä turvallisesti työssä esiintyneitä vaikeita tunteita ja löytää uusia näkökulmia tilanteisiin. Työnohjauksella pyritään edistämään työntekijän selviytymistä perustehtävästään. (Järvinen ym. 2012, 238-239.)

Laadukkaan ja eteenpäin kehittyvän varhaiskasvatuksen perhetyön takaamiseksi on jo työmlia luotaessa rakennettava kattava ja hyvin toimiva tuki perhetyölle. Tuki on tärkeää, jotta työn perustehtävä pysyy kirkkaana ja työ vastaa tarkoitustaan.

10.2 Varhaiskasvatuksen perhetyö työmuotona

Toinen tutkimuskysymyksemme etsi vastausta siihen, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö on ja minkälaisilla menetelmillä sitä tulisi toteuttaa. Varhaiskasvatuksen perhetyön lähtökohdaksi nousi selkeästi tutkimuksellisessa kehittämistyössämme se, että työtä toteutettaisiin mahdollisimman matalan kynnyksen palveluna.

10.2.1 Vanhemmuuden tukeminen, moniammatillinen yhteistyö ja konsultointi

Tutkimuksessamme yksi varhaiskasvatuksen keskeisistä työmenetelmistä on vanhemmuuden tukeminen. Vanhemmuuden tukemiseen tuotiin esille monia menetelmiä kuten kuuntelua, keskustelua ja havainnointia. Keskustelun tueksi on käytettävissä erilaisia vanhemmuutta tukevia menetelmiä kuten esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa ja voimavarakortteja. Tuen menetelmälliset valinnat lähtevät ensisijaisesti perheen tarpeista käsin. Toki työntekijän ammatillisilla valmiuksilla ja menetelmäosaamisella on myös merkityksensä menetelmiä valittaessa.

Perhetyön tavoitteena on voimaannuttamisen kautta auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa tilanteen ratkaisemiseksi. Perhetyöntekijä voi tavata vanhempaa/vanhempia/perhettä joko perheen kotona, päiväkodilla tai missä arjen tilanteessa ja paikassa on tuen kannalta tarvetta tavata. Perhetyöntekijä voi havainnoida, antaa ohjausta ja tukea arjen tilanteissa. Esimerkiksi jos vanhempi tarvitsee ohjausta ja neuvontaa siihen, miten toimia lapsen kanssa ruokakaupassa, voi perhetyöntekijä lähteä perheen kanssa kauppaan ja tukea paikan päällä perhettä löytämään ratkaisuja siihen, miten tilanne sujuisi paremmin. Perhetyöntekijä voi olla myös linkkinä varhaiskasvatuksen tiimiin tai olla osana moniammatillista työryhmää vanhemman tukena. Kasvokkain tapaamisten ohella perhetyöntekijä voi käydä keskustelua vanhemman kanssa puhelimitse.

Merkittävä tapa vahvistaa perheiden voimaantumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemusta on kuulla perhettä heidän omissa elämäkokemuksissaan. Läsnä oleva kohtaaminen tukee ja vahvistaa perheitä. Kun perheen ja työntekijän kohtaamisen ilmapiiri on avoin, luottamuksellinen ja kiireetön, mahdollistuu perheen kokemus siitä, että he ovat tulleet kuulluksi ja kokevat itsensä hyväksytyksi. (Noppari 2006, 191-192.)

Perheelle annettava tuki voi olla joko perhekohtaista tai ryhmämuotoista. Ryhmämuotoinen tuki voi olla joko parisuhteen tukea, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemista tai jotakin muuta ryhmämuotoista toimintaa.

Moniammatillinen yhteistyö nähtiin myös tutkimuksessamme tärkeänä työmenetelmänä varhaiskasvatuksen perhetyössä. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voi toimia tarvittaessa yhtenä moniammatillisen työryhmän jäsenenä. Tutkimuksessamme nousi myös esille että varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tarvitsevansa ajoittain konsultaatioapua lasten ja perheiden kanssa tehtävään työhönsä. Perhetyöntekijä voi osallistua lapsiryhmätiimien kokouksiin ja tuoda uusia näkökulmia perheen kanssa toteutettavaan yhteistyöhön.

10.2.2 Asiakslähtöistä ja voimavarakeskeistä matalankynnyksen palvelua

Päivähoidon perhetyö on tuen muoto, joka voi kohdentua esimerkiksi matalan kynnyksen puuttumiseen ongelmallisissa perheen elämäntilanteissa (Lastensuojelun käsikirja 2014). Matalan kynnyksen palveluja määriteltäessä toimintaperiaatteissa korostuu asiakkaan osallisuus. Palvelun yksi pääperiaatteista on asiakkaan sosiaalisen osallisuuden edistäminen. Matalan kynnyksen palveluun pääseminen on rakennettu asiakkaalle helpommaksi. Tällöin myös asiakkaan kynnys hakeutua palvelun piiriin on matalampi. (Matalan kynnyksen palvelut 2015.)

Toisena tärkeänä lähtökohtana ja menetelmällisenä elementtinä varhaiskasvatuksen perhetyölle nousi tutkimuksessamme asiakslähtöisyys. Asiakslähtöisesti toimivassa perhetyössä lähdetään työskentelemään perheiden tarpeista käsin. Järvinen ym. (2012, 18) tuovat esille samoja elementtejä kuvaillessaan asiakslähtöisyyttä perhetyön kontekstissa. Heidän mukaansa asiakslähtöisyys on asiakkaan toiveiden ja tarpeiden kuulemista. Asiakslähtöinen työskentelytapa edistää asiakkaan kykyä tehdä valintoja itseä koskevissa päätöksissä sekä lisää asiakkaan kykyä tarkastella asioita laajemmasta näkökulmasta. Asiakslähtöisyyden periaatteiksi voidaan kuvata mm. asiakkaan kunnioittamista, avoimuutta, rehellisyyttä, ja luottamuksellisuutta. (Järvinen ym. 2012, 18.)

Asiakslähtöisyyteen liittyen tutkimuksessamme tuli esille, että perhetyöntekijän tulisi olla helposti tavoitettavissa sellaiseen aikaan, jolloin perheessä tarvitaan tukea. Mikäli perheessä ilmenee esimerkiksi arjen rutiinien ylläpitämisen ongelmia, saattaa perhe tarvita tukea, mallintamista ja ohjaamista iltansa rutiineihin. Siksi olisi tärkeää, että perhetyöntekijä voisi tehdä työtä tarvittaessa myös iltaiikaan asiakkaan tarpeista käsin. Monet varhaiskasvatuksen asiakasperheiden vanhemmista ovat kodin ulkopuolella työssä päivällä virka-aikaan. Olisi hyvä resursoida ja järjestää perhetyöntekijän työaika ja siihen liittyvät muut mahdolliset järjestelyt mahdollisimman joustaviksi.

Kolmantena peruslähtökohtana sekä työmenetelmänä on voimavarakeskeisyys. Voimavarakeskeisessä lähestymistavassa perhetyössä nostetaan perheen omat voimavarat keskiöön ja niitä vahvistamalla päästään ratkomaan pulmatilanteita perheen jäsenten omien oivallusten kautta. Näin perhe saa käyttöönsä työkaluja toimia tulevaisuuden pulmatilanteissa. Myös Holm (2000, 36) näkee lähtökohtana tuelle voimavarakeskeisyyden ja erityisesti hän nostaa esille voimavarakeskeisen kommunikaation merkityksen perheen kohtaamisessa. Hän kehottaa etsimään kielteisten asioiden sijasta niitä asioita, jotka ovat hyvin ja toimivat. Tämä luo suuntaa ja vahvistusta perheessä tapahtuville myönteisille muutoksille ja toimintatavoille. (Holm 2000, 36, 44.) Häggman-Laitila ym. (2000,13) nostavat myös keskeisiksi lähtökohdiksi perheen tukemisessa voimavarakeskeisyyden, ratkaisukeskeisyyden sekä asiakaslähtöisyyden.

Varhaiskasvatuksen perhetyön menetelmiin vaikuttavat ensisijaisesti asiakkaan tarpeet, mutta myös perhetyöntekijän koulutus- ja tietotaito. Perhetyö vaatii innovatiivista työtettä ja rohkeaa tarttumista uudenlaisiin työskentelymalleihin ja halua kouluttaa ja kehittää sekä itseään että itse perhetyötä vastaamaan vielä paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Ratkaisukeskeinen, asiakaslähtöinen ja moniammatillinen yhteistyö ovat selkeästi perhetyön keskeisimpiä työskentelytapoja. Työskentelymallissa korostuu myös luottamuksellisuus ja asiakkaan kunnioitus.

10.3 Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita

Varhaiskasvatuksen perhetyön ja muiden perhetyön palveluja tuottavien tahojen yhteistyön merkitys tuli esille tutkimuksessamme sekä haastatteluissa, että learning café -keskustelussa. Yhteistyön ja työmuotojen rajapintojen selkiyttämiseksi voisi olla hyvä aloittaa esimerkiksi kehittämishanke. Hanke voisi olla osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE) liittyvää kehittämistyötä, joka on jo käynnissä seudulla, jossa yhteistyökuntamme sijaitsee. Kehittämishankkeeseen voisi osallistua eri tahojen edustajia ja heistä kootun työryhmän tehtäväksi tulisi yhteistyökuvion selkiyttäminen keinoin, joilla palvelut täydentävät toisiaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Varhaiskasvatuksen perhetyön vaikuttavuuden arviointi on hyödyllistä palveluntuottajan näkökulmasta. Perhetyö on kuitenkin palvelu, jonka vaikuttavuutta on hyvin hankala arvioida ainaakaan taloudellisesti. Myös haastatteluissa tuli esille, että ennalta ehkäisevän palvelun taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida. Perheiden ja palvelun näkökulmasta työn vaikuttavuutta voi arvioida asiakastyytyväisyyskyselyjen avulla.

Varhaiskasvatuksen kentällä työn kehittämistä ja arviointia tulee tehdä lähes jatkuvasti. Learning café -tilaisuus osoittautui mielestämme hyväksi menetelmäksi saada eri ammattilaisten näkemyksiä esille. Kun palvelumalli on toiminut jonkin aikaa, voisi organisaation

työntekijöitä koota learning café -tyyppiseen tilaisuuteen ja koota työskentelyn avulla kehittämissideoita sekä käydä läpi, miten työmuoto on toiminut osana varhaiskasvatuksen palveluja.

11 Pohdinta

Tutkimusmatkamme varhaiskasvatuksen perhetyön maailmaan oli pitkä, monivaiheinen ja mielenkiintoinen prosessi. Aloitimme opinnäytetyömme työstämisen keväällä 2015. Olimme saaneet ajatuksen siitä, että haluaisimme tehdä opinnäytetyömme varhaiskasvatuksen perhetyöhön liittyen, koska tämä melko uusi työmuoto kiinnosti meitä kovasti. Esittelimme ajatus- tamme työhömmme liittyvässä sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyökokouksessa yhteistyökumppaneille ja ikään kuin kylvimme siementä varhaiskasvatuksen perhetyöstä seudulle, jossa työmuoto oli vielä melko tuntematon. Siemenet alkoivatkin itää ja eräästä Etelä-Suomen kunnasta tuli yhteydenotto aiheeseen liittyen. Kunnassa oli aloitettu varhaiskasvatuk- sen perheohjauksen nimellä toteutettava palvelu. Uuden työmuodon perustamisen myötä kun- nan sivistystoimessa haluttiin vielä selkiyttää varhaiskasvatuksen perheohjauksen asemaa ja sitä, mitä työmuoto oikeastaan voisi olla. Lähdimme tekemään tutkimussuunnitelmaa yhteis- työkunnan tarpeen mukaisesti ja otimme prosessiin mukaan myös kunnan varhaiskasvatuksen työntekijöitä toteuttamalla heidän kanssaan learning café -tilaisuuden. Kokemukseen perustu- vaa näkökulmaa työhömmme saimme haastatteleamalla muissa kunnissa työskenteleviä varhais- kasvatuksen perhetyöntekijöitä.

Opinnäytetyöprosessimme aikana pohdimme paljon sitä, että onko varhaiskasvatuksen perhe- työ työmuoto, jota oikeasti tarvitaan. Pitäisikö varhaiskasvatuksessa keskittyä vain siihen eni- ten painotettuun perustehtävään, eli lapsen oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen? Marjatta Kalliala kyseenalaistaa teoksessaan *Lapsuus hoidossa? (2012, 90-91)* kotien tukemisen sosiaali- ja perhetyön menetelmin varhaiskasvatuksessa. Kalliala perustelee kyseenalaistamista sillä, että aika, joka käytetään aikuisten väliseen kanssakäymiseen, on pois lapsilta. Kalliala ei usko siihen, että varhaiskasvatukseen palkattaisiin lisää henkilökuntaa tekemään perhetyötä. Kal- liala näkee varhaiskasvatuksen roolin olevan palveluohjausasiantuntijuutta, eli tulisi osata oh- jata vanhemmat oikeiden palvelujen pariin sen sijaan, että lähdetäisiin tekemään varsinaista perhetyötä.

Varhaiskasvatuksen perhetyötä ei mielestämme voisikaan lähteä toteuttamaan ja tarjoamaan, mikäli työhön ei ole käytettävissä lapsiryhmän ulkopuolista työntekijää. Työmuoto on haas- tava ja vaatii täyden työpanoksen, joten nähdäksemme kukaan ei hyötyisi siitä, että työtä hoidetaan muun työn ohessa ”toisella kädellä”. Jos taas mietitään ajatusta siitä, onko var- haiskasvatuksen tehtävä yleensäkin työskennellä intensiivisesti perheen kanssa, on mieles-

tämme vastaus kyllä. Jo lainsäädännössä määritellään, että perheen tukeminen kuuluu varhaiskasvatuksen tehtäviin. Lapsi on osa perhettä ja perheen hyvinvointi määrittelee lapsen hyvinvoinnin tilan.

Termi 'matalan kynnyksen palvelu' tuli esille useaan otteeseen tekemissämme haastatteluissa ja learning café -tilaisuudessa. Tätä termiä mekin pidämme tärkeänä pitää mielessä, kun puhutaan varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Työmuotoa voisi kuvata tulitikun puhaltamiseksi samuksiin ennen kuin tulipalo syttyy. Kun lapsi on varhaiskasvatuspalveluiden piirissä, varhaiskasvatus on taho, joka toimii lähinnä perhettä perheiden palveluverkostossa. Kohtaaminen varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa on päivittäistä ja jatkuva vuorovaikutus saa aikaan jo valmiin asiakassuhteen ja lähtökohdan työskentelylle. Yleensä luottamus varhaiskasvatuksen ja perheen välillä on syntynyt, joten asioista on luontevampi lähteä keskustelemaan verrattuna jonkun ulkopuolisen tahon interventiota. Varhaiskasvatuksen perhetyö ei ole päällekkäinen työmuoto lastensuojelun tarjoaman perhetyön kanssa. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä vaaditaan ammattitaitoa tunnistamaan tilanteet, joissa perheen pulmat eivät ole enää varhaiskasvatuksen tarjoaman tuen piirissä, vaan tarvitaan esimerkiksi lastensuojelun tuki.

Kun kunnassa aloitetaan uutena työmuotona varhaiskasvatuksen perhetyö, on annettava aikaa niin sanotulle pohjatyölle. Aikaa suunnitella ja kehittää uutta työmuotoa ja sitä, miten juuri tässä kunnassa parhaiten vastaamme perheiden tarpeisiin. Työmuoto vaatii paljon markkinointia ja "auki puhumista" sekä varhaiskasvatuksen asiakasperheille, että muulle varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja yhteistyötahoille. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työnkuva tulee olla selkeä ja työajan tulee lähteä perheiden tarpeesta käsin. Virka-aikana tehtävä työ ei tavoita välttämättä ollenkaan niitä vanhempia, jotka ovat kyseisenä aikana työssä. Moniammatillinen yhteistyö on tärkeää, mutta ajankäyttö tulee suunnitella niin, että varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työaika ei kulu erilaisiin yhteistyöpalaveriin vaan työntekijä olisi pääasiassa perheiden parissa.

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä tarvitsee työlleen riittävän tuen. Vaikka varhaiskasvatuksen perhetyö keskittyy pienempiin pulmatilanteisiin verrattuna vaikka lastensuojelun työhön, on työ hyvin haastavaa. Työskentely perheen kotona on haaste, koska työntekijä astuu ikään kuin toisen maaperälle tehdessään kotikäyntejä.

Meneillään oleva sosiaali- ja terveysalan uudistus tulee muuttamaan palvelurakennetta. Monella seudulla tämä saattaa tuoda eteen tilanteen siitä, että sosiaalipalveluita järjestävä taho karkaa kauemmas palveluntarvitsijoilta. Palvelujen loitontuminen puolestaan johtaa näkemysmme mukaan helposti siihen, että asiakkaan on entistä vaikeampi hakeutua palveluiden piiriin. Tukipalvelujen tarjoaminen peruspalveluiden piirissä saa muuttuneessa tilanteessa entistä tärkeämmän roolin. Asiakas saa parhaimmassa tapauksessa avun jo pienemmän pulman

kohdatessa ja asiat eivät ehdi kasaantua isoksi vyyhdiksi asiakkaan odotellessa apua isommasta järjestelmästä.

Opinnäytetyöprosessi oli meille todellista ammatillisen kasvun aikaa. Työskentelemme molemmat esimiestehtävissä varhaiskasvatuksessa ja koemme saaneemme prosessin aikana työkaluja omaan työhömmе. Työkaluja liittyen niin sanottuun mekaaniseen työskentelyyn, esimerkiksi tiedonhakuun ja henkilökunnan osallistamiseen työn kehittämiseen, mutta työkaluja myös ammatilliseen pohdintaan esimerkiksi työn kehittämisen näkökulmasta. On tärkeää pohdita sitä, mihin varhaiskasvatuspalveluissa tulisi panostaa ja miten voimme toimia niin, että varhaiskasvatus tukee niin lapsen kuin koko perheen hyvinvointia sopivassa suhteessa unohtamatta pedagogista näkökulmaa lapsen opetuksen, kasvun ja kehityksen tehtävää toteutettaessa.

Varhaiskasvatuksessa ei mielestämme tule lähteä tekemään sosiaalityötä, mutta kuten teoriaosuudessaakin useaan otteeseen on tullut esille, on perheiden hyvinvoinnin tukeminen lapsen edun mukaista. Lapsen etu on se, minkä turvaamisesta meidän varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee huolehtia. Tällä hetkellä meneillään oleva sosiaali- ja terveysalan palvelurakennuudistus ja sen ohessa työstettävä lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma antavat hyvän lähtökohdan sille, miksi varhaiskasvatuksen perhetyötä tulisi järjestää. Painotus on vahvasti näkemyksemme mukaan ennalta ehkäisevässä työssä ja varhaiskasvatus on ensisijaisessa asemassa perheiden palveluverkostossa. Tiiviillä yhteistyöllä ja jatkuvaa vuoropuhelua käyden muiden perhepalvelujen tuottajien kanssa varhaiskasvatuksen perhetyöstä muodostuu matalan kynnyksen palvelu, joka tarjoaa ennalta ehkäisevää tukea osana peruspalveluja.

Lähteet

Julkaistut lähteet

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (Toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimus-lähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint. 153-166.

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 185-206.

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.

Halme, N & Perälä, M-L. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 216-226.

Helminen, J. 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti. Jyväskylä: PS- kustannus.

Hämäläinen, J. 2010. Kasvatuspolitiikka. Teoksessa Niemelä, P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro, 289-315.

Hämäläinen, J. 2010. Perhepolitiikka. Teoksessa Niemelä, P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro, 227-246.

Johansson, M & Berg, L. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Helsinki: Profami.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Holm, P. 2000. teoksessa: Häggman-Laitila, A., Ruskomaa, L & Euramaa, K-I. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe- projektin perhetyöstä. Helsinki: Paino Käpylä Print.

Häggman-Laitila, A., Ruskomaa, L & Euramaa, K-I. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe- projektin perhetyöstä. Helsinki: Paino Käpylä Print.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Suomen Yliopistopaino.

Kekkonen, M. 2014. Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoitopalveluihin. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 258-272.

Keskinen, S., Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Juva. WS Bookwell.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Nonaka, I., Konno, N. & Ryoko, T. 2012. Emergence of “Ba”: A Conceptual Framework for the Continuous and Self-transcending Process of Knowledge Creation. Teoksessa Nonaka, I. & Nishiguchi (toim.) Knowledge Emergence: Social, Technical, and Evolutionary Dimensions of Knowledge Creation. New York: Oxford University Press, 13-29.

Noppiari, E. 2006. Leiman antajat ja kantajat. Ajatuksia leimaamisesta asiakaslähtöisessä ja terveyttä edistävässä perhetyössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: WSBookwell, 171-199.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 208-214.

Perälä, M., Halme, N. & Kanste, O. Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 228-239.

Poutanen, V. 2010. Sosiaaliturvapolitiikka. Teoksessa Niemelä P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki. WSOYPro, 177-198.

Puusa, A 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (Toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimus-lähestymistavan valintaan. Hansaprint.114-125.

Puusa, A. & Juuti, P.2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (Toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimus-lähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.47-57.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyöhön verkostoissa. Teoksessa Reijonen M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen ammatilliset verkostot. Keuruu: PS- kustannus, 71-92.

Reijonen, J. 2005. “Mitä työtä se Perhetyö oikein on? “- ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen ammatilliset verkostot. Keuruu: PS- kustannus, 7-16.

Rönkkö, L & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.

Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. 2011. Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino.

Stenvall, J. & Virtanen, P. 2012. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tallinna: AS Pakett.

Toikko, T. ja Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: University Press.

Tuomi, J & Sarajärvi, A.2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 20. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

Valtonen, A. 2011. Ryhmäkeskustelua laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (Toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint. 88-101.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. ja Toivanen, R (toim.) 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Vantaa: Hansaprint.

Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi -Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: TummaVuoren kirjapaino, 20-39.

Sähköiset lähteet

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut -verkostoissa ja lähellä perhettä 2016. Seurakuntien Lapsityön keskus. Viitattu 9.10.2016.

http://www.ev-slk.fi/seurakunnan_varhaiskasvatus/avoimet_varhaiskasvatuspalvelut

Halme, N, Kekkonen, M & Perälä, M-L. Perhekeskukset Suomessa, palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 62/ 2012. suomen Yliopistopaino Oy. Tampere 2012.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978-952-245-747-9.pdf?sequence=1

Hallitus päätti sote-uudistuksen jatkosta ja itsehallintoalueista. 2015. Valtioneuvoston viestintäosasto 2015. Viitattu 9.10.2016.

http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-paatti-sote-uudistuksen-jatkosta-ja-itsehallintoalueista?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616

Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Muutosvoimaa vanhustyön osaamiseen-hankkeen julkaisu. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Viitattu 15.10.2016.

<http://verkostojohtaminen.fi/wp-content/uploads/2011/01/VerkostojohtamisenOpas.pdf>

Lahtinen, J. 2016. Varhaiskasvatukseen liittyvän lainsäädännön uudistaminen. Suomen kunta-liitto. Viitattu 21.10.2016.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/lph-hallinto/vakalain-uudistaminen/Sivut/default.aspx>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Viitattu 28.9.2016.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriö, esitteitä 9, 2013. Viitattu 15.10.2016.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104415/URN_ISBN_978-952-00-3374-3.pdf?sequence=1

Lastensuojelun käsikirja 2016. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 18.10.2016.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>.

Lastensuojelun käsikirja 2014. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos 2014. viitattu 6.1.2015.

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/esimerkkeja-ehkaisevan-lastensuojelun-toimintamodoista/perhetyo>

Leemann, L. & Hämäläinen, R. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.10.2016.

https://www.thl.fi/documents/10531/1787240/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/8bc8490c-c2e2-4ad5-ada8-0ce8df65435e

Minäkö perhetyöntekijä 2009. Suomen ev.lut. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Viitattu 9.10.2016.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/880C6CE37575AB0FC2257D540036DDC8/\\$FILE/Minakoperhetyontekija.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/880C6CE37575AB0FC2257D540036DDC8/$FILE/Minakoperhetyontekija.pdf)

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä -jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2007. Heikki Waris -instituutti. Viitattu 8.11.2016.

http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Neuvolan perhetyön toimintakäsikirja 1.0. 2011. Viitattu 8.11.2016.

www.sosiaalikallega.fi/.../Neuvolan%20perhetyon%20toimintakasikirja_1.0_2011.doc

Pohjalainen, M. 2012. Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. Informaatiotutkimus vol. 31, nro 3 (2012). Viitattu 15.10.2016.

<http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/7079/5613>

Räihä, K. 2004. Learning Cafe uuden tiedon synnyttämisen työkaluna. Teoksessa Tasa-arvosta lisäarvoa alueiden hyvinvointiin-työkirja 2. Sisäasiainministeriö. 69-72. Viitattu 15.10.2016.

<https://www.yumpu.com/fi/document/view/15324242/tasa-arvosta-lisaarvoa-alueiden-hyvinvointiin-tyokirja-2-poliisi>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Viitattu 28.9.2016.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere. Viitattu 19.10.2016.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Lait ja asetukset

Lastensuojelulaki 417/2007

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Varhaiskasvatuslaki 36/1973

Kuviot

Kuvio 1: Hyvinvoinnin osatekijät (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 22)	11
Kuvio 2: Tiedonluontiteorian prosessimalli eli SECI-malli (Nonaka ym. 2001, 18)	27

Taulukot

Taulukko 1: Perhepoliittiset tuet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013).....	14
--	----

Liitteet

Liite 1: Tutkimuksemme haastatteluteemat.....	63
Liite 2: Tutkimukseen osallistumiskutsu	64
Liite 3: Tutkimuslupa 1	65
Liite 4: Tutkimuslupa 2	67
Liite 5: Tutkimuslupa 3	69

Liitteet

Liite 1: Tutkimuksemme haastatteluteemat

Tutkimuksemme haastatteluteemat

1 Kohdekunnan varhaiskasvatuksen työntekijöille esitettävät kysymysteemat

- a) Minkälaisilla työmenetelmillä ja työtavoilla varhaiskasvatuksen perhetyöllä vastattaisiin parhaiten perheiden tarpeisiin?
- b) Minkälainen varhaiskasvatuksen perhetyö tukisi parhaiten seutukunnan perheitä?
- c) Mitä varhaiskasvatuksen perhetyön mallia kehitettäessä tulisi erityisesti ottaa huomioon?

2 Varhaiskasvatuksen perhetyötä muissa kunnissa jo tekevien perhetyöntekijöiden haastatteluteemat

- a) Minkälaisilla työmenetelmillä ja työtavoilla varhaiskasvatuksen perhetyöllä vastataan parhaiten perheiden tarpeisiin?
- b) Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu osaksi muita alueen perhepalveluja?
- c) Mitä varhaiskasvatuksen perhetyön mallia kehitettäessä tulisi erityisesti ottaa huomioon?

Liite 2: Tutkimukseen osallistumiskutsu

Hei,

Olemme kaksi perhekeskeisen johtamisen ja kehittämisen YAMK opiskelijaa Hyvinkään Laurea ammattikorkeakoulussa. Teemme opinnäytetyönämme [REDACTED] varhaiskasvatuksen perhetyöhön työmallia ja tehtäväkuvaa.

Varhaiskasvatuksen perhetyö on edelleen melko vähän tunnettu työmuoto ja siitä on hyvin vähän tutkimustietoa. [REDACTED] tarjoaa omalta osaltaan perhepalveluja [REDACTED] kunnan lapsiperheille. [REDACTED] kuntaan on perustettu määräaikainen lastentarhanopettajan työ, jonka tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia ennaltaehkäisevän perhetyön keinoin. Varhaiskasvatuksen perhetyölle ei ole asetettu selkeää tehtäväkuvaa [REDACTED] varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia, minkälaisella työnkuvalla voitaisiin parhaiten tukea ja osallistaa varhaiskasvatuksen perheitä [REDACTED] kunnassa. Työnkuvan pohjalta olisi myös tarkoitus luoda tehtäväkuva [REDACTED] kunnan varhaiskasvatuksen perhetyölle.

Tutkimuksemme työntekijänäkemysten tutkimusaineiston kokoamiseksi käytämme osallistavaa toimintatutkimuksellista menetelmää, jossa aineisto kootaan ryhmämuotoisen Learning Cafe -menetelmän keinoin. Learning Cafe: n kutsutut työntekijät koostuvat [REDACTED] varhaiskasvatuksen eri ammattialojen työntekijöitä. Keskustelun tarkoituksena on kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia siitä, minkälaisilla työtavoilla vastattaisiin parhaiten [REDACTED] kunnan varhaiskasvatuksen asiakasperheiden tarpeisiin. Haastattelut tullaan toteuttamaan tammi- helmikuun 2016 aikana.

[REDACTED] kunnan työntekijöiden lisäksi haastattelemme kahden eri kunnan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä, jotta saamme myös kokemuksellista tietoa perhetyömallin pohjaksi. Lisäksi haastattelemme [REDACTED] kunnan varhaiskasvatuksen asiakkaita.

Toivomme että voisit osallistua tutkimukseemme. Vastaamme mielellämme mahdollisiin kysymyksiinne koskien tutkimustamme.

Syksyisin terveisin
Laurea YAMK opiskelijat,
Melanie Kuparinen ja Katja Ojala

[REDACTED]

Liite 3: Tutkimuslupa 1

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

22.2.2016

Tutkimuslupahakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat seikat.
Tarvittaessa voit antaa lisätietoja liitteessä

Nimi: KATJA OJALA	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: sosionomi (ylempi AMK)-opiskelija	
Osoite:	
Puhelinnumero:	
Sähköposti:	
Päiväys: 22.2.2016	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijä/t:	Melanie Kuparinen ja Katja Ojala
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	Perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittäminen ja johtaminen, sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Laurea-ammattikorkeakoulu
Toimipiste:	Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	Kari Eklund
Työn/tutkimuksen nimi:	Varhaiskasvatuksen palvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen perhetyöllä
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu perheiden palveluverkoston? Mitkä ovat varhaiskasvatuksen perhetyötä tekevän lastentarhanopettajan keskeiset työtehtävät? Millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä toteutetaan?
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajausta mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille	Tutkimus on kommunikatiivinen toimintatutkimus. Osallistavassa tutkimusosuudessa varhaiskasvatuksen työntekijöistä kootaan työryhmä, jonka kanssa työskennellään Learning café-menetelmää käyttäen. Learning café:n aikana kirjataan ryhmien tuotama aineisto. Toisena tutkimusmenetelmänä käytämme yksilöteema-haastattelua sekä asiakkaiden että muiden kuntien perhetyöntekijöiden kokemusten ja näkemysten selvittämiseksi. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan haastateltavien anonymiteetti säilyttäen.

LAUREA

Tutkimuslupahakemus

2 (2)

22.2.2016

Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	<i>Aineiston keruu maalis-huhtikuussa, jonka jälkeen aineisto analysoidaan ja kootaan opinnäytetyöksi.</i>	
Liitteet (edellytetään: tutkimussuunnitelma, kyseilylomake, teema-haastattelurunko jne.):	<i>Tutkimussuunnitelma</i>	
	<i>Tutkimuslupa myönnetään</i>	☒ <i>Tutkimuslupaa ei myönnetä</i>
	<i>Perusteet</i>	
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	<i>24.2.2016</i>	

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intimitettiin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietolain mukainen henkilökisteri, tulee liitteenä olla myös tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste (HetiL (523/99) 10§ ja 14§) tai rekisteriseloste (HetiL (523/99) 10§). Tarvittaessa hakemuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakoarviointilausunto.

Liite 4: Tutkimuslupa 2

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

29.2.2016

Tutkimuslupahakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat seikat.
Tarvittaessa voit antaa lisätietoja liitteessä

Nimi: KATJA OJALA	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: sosionomi (ylempi AMK)-opiskelija	
Osoite:	
Puhelinnumero:	
Sähköposti:	
Päiväys: 22.2.2016	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijät:	Melanie Kuparinen ja Katja Ojala
Koulutusohjelma/korkeakoulu/yliopisto:	Perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittäminen ja johtaminen, sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Laurea-ammattikorkeakoulu
Toimipiste:	Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	Kari Eklund
Työn/tutkimuksen nimi:	Varhaiskasvatuksen palvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen perhetyöllä
Tavoitteet/tutkimusongelma:	Miten varhaiskasvatuksen perhetyö sijoittuu perheiden palveluverkostoon? Mitkä ovat varhaiskasvatuksen perhetyötä tekevän lastentarhanopettajan keskeiset työtehtävät? Millä menetelmillä varhaiskasvatuksen perhetyötä toteutetaan?
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajaus mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille	Tutkimusmenetelmänä käytämme yksilöteemahaastattelua muiden kuntien perhetyöntekijöiden kokemusten ja näkemysten selvittämiseksi. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan haastateltavien anonymiteetti säilyttäen.

LAUREA

Tutkimuslupahakemus

2 (2)

29.2.2016

Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	Aineiston keruu maalis-huhtikuussa, jonka jälkeen aineisto analysoidaan ja kootaan opinnäytetyöksi.
Liitteet (edellyttään: tutkimus-suunnitelma, kyselylomake, teema-haastattelurunko jne.):	Tutkimukseen osallistumiskutsu ja tutkimuksen haastatteluteemat
	☐ Tutkimuslupa myönnetään ☒ Tutkimuslupaa ei myönnetä
	Perusteet
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	<i>Markus Sillanpää</i>

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietolain mukainen henkilörekisteri, tulee liitteenä olla myös tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste (HetiL (523/99) 10§ ja 14§) tai rekisteriseloste (HetiL (523/99) 10§). Tarvittaessa hakemuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakoarviointilausunto.

Liite 5: Tutkimuslupa 3

 KUNTA Sivistysjohtaja	VIRANHALTIJAPÄÄTÖS
Asia	TUTKIMUSLUPA / MELANIE KUPARINEN JA KATJA OJALA
Selostus ja perustelut	<p>Melanie Kuparinen ja Katja Ojala hakevat tutkimuslupaa Laurean ammattikorkeakoulussa suorittamaansa sosiaalialan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon liittyvään opinnäytetyöhönsä. Opinnäytetyön aiheena on Varhaiskasvatuksen palvelujen täydentäminen varhaiskasvatuksen perhetyöllä. Opinnäytetyössä luodaan kunnalle perhetyön työmallia ja tehtävänkuvaa.</p> <p>Tehtävänkuvaa luodessaan Kuparinen ja Ojala käyttävät teorian tiedon lisäksi myös kokemuksellista tietoa. Kokemuksellisen tiedon saavuttamiseksi haastattellaan mm. kunnassa varhaiskasvatuksen perhetyötä toteuttaneita henkilöitä. kunnassa on varhaiskasvatuksen perhetyötä tehty jo yhdeksän vuoden ajan. Haastattelumenetelmänä käytetään teemahaastattelua.</p>
Ratkaisu perustuu	Sivistystoimen johtosääntö
Päätös	<p>Lupa myönnetään seuraavin ehdoin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä. 2. Tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään ja arkistoidaan henkilötietolaissa edellyttämällä tavalla. 3. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä haastateltavan lupa käyttää häntä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen heti niin halutessaan. 4. Tutkimuslupa ei oikeuta hakemaan tietoja sivistystoimen tietojärjestelmistä. 5. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan asianomaiselle yhteyshenkilölle. 6. Jos tutkimus keskeytyy, siitä ilmoitetaan yhteyshenkilölle ja tutkimusluvan myöntäjälle. 7. Lupa voidaan peruuttaa, jos lupapäätöksen ehtoja rikotaan, jolloin luvan saajien on palautettava tutkimusta varten saamansa tieto.
Tiedoksi	Hakijat, kasvatus- ja opetuslautakunta, varhaiskasvatuspäällikkö
Allekirjoitus	 Sivistysjohtaja
Oikaisuvaatimusohjeet	<p>Tästä päätöksestä ei saa tehdä kuntalain 91 §:n mukaan oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.</p>

[REDACTED] KUNTA

Sivistysjohtaja

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

1.3.2016

Pöytäkirja yleisesti nähtävillä 4.3.2016

Tämä päätös on annettu tiedoksi

[REDACTED] d. 3. 2016

Todistaa

[REDACTED]
Hallintosihteeri